

EL CONGRÉS CATALUNYA I FUTUR**UNA SOCIETAT COHESIONADA:
EDUCACIÓ, RECERCA I CONEIXEMENT**

**Coordinació: Josep Amat, Àlicia Casals, Adelina Escandell, Josep Ferrer,
Montserrat Gimeno**

Edició: Josep Ferrer

Introducció**EL CONGRÉS PARTICIPATIU CATALUNYA I FUTUR****Conclusions i propostes per al debat****UNA SOCIETAT COHESIONADA: EDUCACIÓ, RECERCA I CONEIXEMENT****1.- L'educació: un pilar bàsic per al desenvolupament de les persones i de la societat**

- 1.0.- Resum de les idees força: la funció de l'educació, el model educatiu, la seva organització
- 1.1.- L'educació és un dret individual i un bé públic: compaginar les dimensions personal i col·lectiva
- 1.2.- Continguts curriculars, globals i integrals
- 1.3.- La política de personal: condicions laborals, formació, sentiment de pertinença
- 1.4.- Un model de govern basat en la democràcia, la participació i la corresponsabilitat
- 1.5.- L'educació Continuada i no formal, en les diferents tipologies

2.- La Universitat: qualitat, autonomia i compromís social per a una universitat al servei i a l'abast de tota la societat

- 2.1.- La funció social: qualitat, autonomia i compromís social per a una universitat al servei i a l'abast de tota la societat
- 2.2.- Una visió global del sistema universitari català, basada en la cooperació i la complementarietat
- 2.3.- Una formació superior (professional / universitària) general i gratuïta
- 2.4.- L'aplicació dels resultats de la recerca: un nou model productiu, una nova interfície de transferència
- 2.5.- La política de personal: les drets laborals, la corresponsabilització i el sentiment de pertinença fan millorar la qualitat del servei
- 2.6.- Autonomia financera i govern passat en la corresponsabilització

3.- Coneixement i recerca: base del model social, econòmic i polític

- 3.1.- Els recursos: el factor humà, les infraestructures, l'entorn i els recursos econòmics
- 3.2.- La col·laboració públic-privada

- 3.3.- La gestió i la governança
- 3.4.- La projecció de la recerca a la societat
- 3.5.- Els límits ètics

Relació de participants en els debats i grups de treball

Annexos

- 1. Ponència completa sobre “El sistema educatiu”
- 2. Ponència completa sobre “La universitat”
- 3. Ponència completa sobre “Coneixement i recerca”

INTRODUCCIÓ

EL CONGRÉS PARTICIPATIU CATALUNYA I FUTUR (CatFutur)

El Congrés Catalunya i Futur pretén complir una missió semblant al que va representar el Congrés de Cultura Catalana (CCC, 1975/77), amb el mateix esperit transformador i la mateixa voluntat d'analitzar tots els aspectes del futur del nostre país. Entenem que tant els processos interns com els canvis en el context mundial obliguen a reeditar aquella reflexió de fa 40 anys, però aprofitant els avenços tecnològics tant en el plantejament i la solució als nous reptes com en el foment de la participació ciutadana.

El poble català, al llarg de la seva història, ha superat moltes dificultats i amenaces, i té les capacitats per afrontar amb confiança sòlida els grans reptes del segle XXI. Podem confiar en els valors que han configurat la nostra identitat al llarg dels segles i que ens han permès construir una societat de tradició democràtica que ha progressat gràcies a la seva iniciativa i al treball dels seus ciutadans, inclinada a la justícia social, que valora la democràcia, la igualtat social, la conservació del territori com a patrimoni de tots, l'educació, la ciència i la cultura, i és oberta i capaç d'integrar en els seus valors a milions de persones arribades d'arreu. En frase afortunada de Marina Subirats: CATALUNYA, LABORATORI DEL SEGLE XXI.

Impulsat pel grup "EXIGENTS.CAT" a principis de 2017, CatFutur ha comptat amb la col·laboració de nombrosos experts i especialistes en les diferents vessants abordades. Va configurar el seu Consell Executiu amb Eudald Carbonell com president i les vice-presidències de Joandomènec Ros (president IEC), Miquel Strubell (president de la Fundació CCC), Núria Carrera (vice-presidenta de la Intercol·legial de Col·legis Professionals), Josep Ferrer (president de l'associació d'ex-rectors Laude) i Pere Pugès (exigents.cat).

Dimecres, 3-juliol-2017, va fer la seva presentació pública, a l'IEC, amb dues taules de debat sobre els grans reptes del s.XXI i el nou paradigma que comporten, temes centrals que configuren el fascicle 1 i que contextualitzen les problemàtiques sectorials (educació, recerca, benestar social, economia, equilibri amb la natura, participació ciutadana...) que s'aborden en els següents fascicles. Aquest material es posa ara a disposició de les institucions, de les entitats civils i de la ciutadania en general com a base del que esperem sigui un debat obert i transversal sobre el país que volem ser.

Cal expressar l'agraïment a les nombroses persones que han participat com experts en les diferents temes i a les entitats que han donat suport, així com als equips impulsors i d'organització. En particular a les entitats que ha patrocinat l'edició i presentació dels diferents fascicles que recullen les conclusions, propostes per al debat i aportacions específiques.

CONCLUSIONS I PROPOSTES PER AL DEBAT**UNA SOCIETAT COHESIONADA:
EDUCACIÓ, RECERCA I CONEIXEMENT****1. L'EDUCACIÓ:
UN PILAR BÀSIC PER AL DESENVOLUPAMENT
DE LES PERSONES I DE LA SOCIETAT****1.0.- Resum de les idees força****LA FUNCIO DE L'EDUCACIO**

- Atendre alhora ser un DRET INDIVIDUAL al servei de la realització i la promoció personal i ser un BÉ PÚBLIC al servei de l'equitat i del progrés social
- Formar ciutadans LLIURES, SAVIS, CRÍTICS I PREPARATS per als reptes del futur
- Garantir l'oferta pública, tendint a LA GRATUÏTAT I LA UNIVERSALITZACIÓ: de la etapa inicial dels 0 anys a la terciària i promoure la formació continuada
- Potenciar EL COMPROMÍS SOCIAL: atendre necessitats socials (sistema productiu, administració, tercer sector...), promoure debats ciutadans...

EL MODEL EDUCATIU Basat en:

- Garantir la FORMACIÓ INTEGRAL (científica, humanística, artística, física...) de les persones: en CURRÍCULUM (continguts, habilitats, actituds, processos d'aprenentatge, emocions, sensibilitats...) i en VALORS (ètica, democràcia, coeducació, inclusió, pau, rigor científic, esperit crític, recerca...)
- COOPERACIÓ I EFICIÈNCIA VS. COMPETITIVITAT
- CATALANITAT (llengua i cultura catalana, i occitana a l'Aran, i coneixement del país...) i DIVERSITAT CULTURAL I LINGÜÍSTICA (castellana, anglesa, francesa, de procedència...)

L'ORGANITZACIÓ Basada en:

- IMPLICACIÓ DELS DIFERENTS AGENTS: administració (general i local), comunitat educativa i el seu entorn, agents i entitats socials, sistema productiu...

- CORESPONSABILITZACIÓ DEL PERSONAL: condicions de treball, participació en el govern, selecció i promoció, formació (inicial i continuada), imatge pública...
- GOVERN BASAT EN LA COORDINACIÓ I LA PARTICIPACIÓ
- GESTIÓ TRANSPARÈNT I DE RETIMENT DE COMPTES
- FINANÇAMENT SUFICIENT: objectiu 6%
- XARXA EDUCATIVA: entorn dels centres, exercici professional, voluntariat...

1.1.- L'educació és un dret individual i un bé públic: compaginar les dimensions personal i col·lectiva

- Promoure el **desenvolupament individual**: projecte vital, formació, socialització...
- Incentivar el **compromís social**: agent de desenvolupament socio-econòmic i de cohesió social
- **Socialitzar el coneixement**: posar-lo al servei i l'abast de tota la societat
- Facilitar la **igualtat d'oportunitats** per accedir als diferents nivells i serveis educatius, tendint a la gratuïtat a tots els nivells
- Garantir una **oferta pública** suficient a tots els nivells (garantir 0-3, universalitzar 3-18, generalitzar la superior (professional/universitària), accés a I+D...), possibilitant la integració de la concertada
- **Cooperar i superar-se** en lloc de competir
- Fer que **catalanitat** (continguts, cultura, coneixement del país...) i **internacionalització** (projecció al mon...) siguin factors complementaris
- La **llengua catalana** és la llengua de l'ensenyament; cal garantir un ple domini de la llengua castellana i l'anglesa al final de l'ensenyament obligatori; cal promoure el coneixement de llengües i el plurilingüisme
- Equilibrar l'**autonomia** (individual i col·lectiva) amb el compromís social
- Potenciar la **llibertat de pensament**: esperit crític i implicació en els debats socials

1.2.- Continguts curriculars, globals i integrals

- Planificar un **currículum general** sistèmic i flexible, adequat a les diferents etapes de procés educatiu (escolar, batxillerat, formació professional, universitat, ensenyaments artístics i musicals...)
- Proveir **coneixements** generals i transversals, més enllà d'habilitats i competències
- Promoure una **praxis** de rigor intel·lectual, exigència, estímul, innovació...
- Garantir l'aptitud d'**aprenentatge** de manera autònoma, responsable i crítica
- Desenvolupar **sensibilitats i capacitats**: artístiques, creatives, humanístiques, físiques...
- Formar des de l'ètica i els **valors democràtics**: l'esperit crític, la solidaritat, la resolució pacífica dels conflictes, la laïcitat, la inclusió, la coeducació... per viure en una societat plural i democràtica

- Lluitar contra el **fracàs escolar o universitari** i l'abandonament prematur
- Desenvolupar una **metodologia docent** que reculli i actualitzi la nostra tradició pedagògica
- Impulsar la **recerca** a tots els nivells educatius i universitaris, adreçada a crear coneixement, innovar i atendre les necessitats socials.
- Fomentar la **formació continuada**: inicial, al llarg de la vida, ocupacional...

1.3.- La política de personal: condicions laborals, formació, sentiment de pertinença

- Millorar la **qualitat del servei** (educacional, formació, personal, recursos econòmics...)
- Millorar les **condicions laborals** del personal (docent, investigador, administratiu, de serveis...)
- Formar professionals **competents**, no pas competitiu: cooperació, en equip...
- Establir mecanismes de **selecció i promoció** transparents i estables, basats en l'eficiència i la superació
- Facilitar l'accés a la **formació** en tots els aspectes: inicial i continuada; regular i per certificacions; tècnica (coneixements, pràctica...) i empàtica (implicació...)
- Potenciar el **sentiment de pertinença**, la imatge pública, l'autoestima...

1.4.- Un model de govern basat en la democràcia, la participació i la coresponsabilització

- **Facilitar el diàleg** regular entre tots els agents implicats: administració general, entitats locals, agents educatius, agents socials, sistema productiu....
- **Assignar** d'una manera clara competències i responsabilitats, objectius, recursos...
- En el govern intern, com en totes les **organitzacions de professionals**, es requereix coresponsabilització: decisions col·legiades, càrrecs electius...
- Promoure una **organització coordinada** del sistema educatiu, basada en la complementarietat i la cooperació i que, en particular, promogui l'equilibri territorial
- Establir un sistema d'**avaluació i control** basat en la transparència, l'eficiència (segons els objectius i els recursos assignats, relativitzant indicadors i rànquings genèrics) i la millora (més enllà del premi/càstig)
- Pressupostar una **despesa pública** estable i suficient per garantir la igualtat d'oportunitats, les condicions laborals i de formació per tot el personal...
- Impulsar la cooperació amb les **empreses** per tal de facilitar formes de formació professional i universitària dual que garanteixin una correcta adaptació del sistema educatiu de professionals a les demandes del mercat en cada moment.

1.5.- L'educació continuada i no formal, en les diferents tipologies

- **Regular** les titulacions i formacions de les persones fora de l'educació formal
- Garantir-ne l'**accés universal**, amb independència de l'edat i de les disponibilitats
- Impulsar el **treball en xarxa**
- Donar preferència a la **gestió associativa i pública**, des dels municipis, per al desenvolupament estructural i infraestructural d'aquestes activitats
- Facilitar suport i marc legal a les **activitats voluntàries** i en la natura, que afavoreixi el voluntariat i en reconegui el mèrit, així com la seva formació
- Prioritzar el principi d'**interculturalitat** i de potenciació de les llengües i cultures minoritzades, garantint la participació també de persones estrangeres en les escoles
- Establir **convalidacions** entre les diferents modalitats de formació (conservatoris, tallers, etc.)
- Reconèixer l'**activitat professional**, mitjançant els convenis necessaris a l'efecte.

2. LA UNIVERSITAT: QUALITAT, AUTONOMIA I COMPROMÍS SOCIAL PER A UNA UNIVERSITAT AL SERVEI I A L'ABAST DE TOTA LA SOCIETAT

2.1.- La funció social: qualitat, autonomia i compromís social per a una universitat al servei i a l'abast de tota la societat

- La universitat ha d'assumir la seva responsabilitat com a element clau per aconseguir una **societat basada en el coneixement i en el seu bon ús**, de manera que sigui més sostenible, equitativa i eficient.
- Ha de ser, doncs, una **institució acadèmica** de qualitat en la seva docència i recerca, i alhora un **agent de desenvolupament, equitat i benestar**.
- En la disjuntiva sobre com donar resposta a aquestes noves demandes, reafirmem el caràcter de **servei públic** de la universitat (UNESCO, Paris, 1998), contra l'alternativa de considerar l'educació superior com un bé privat sotmès a tracte mercantil (Banc Mundial, 1994)
- Defensem, doncs, un model d'universitat basat en la **qualitat** acadèmica, en l'**autonomia universitària** (com a garantia de la llibertat de pensament i d'organització) i en el **compromís social** per al ple desenvolupament de les persones i per atendre les necessitats del conjunt de la societat.
- En particular, compromís amb "socialitzar el coneixement", tornant a ser **referent intel·lectual i crític** per a la ciutadania.
- Igualment, compromís amb el **nostre país**, llengua i cultura, compatible amb la imprescindible **internacionalització**.
- Aquest compromís comporta la defensa de la **sostenibilitat ambiental i social**, respectant el medi i promovent la cohesió econòmica, social i territorial.
- Més en general, la contribució al **model de societat** al qual s'aspiri, fomentant l'**esperit crític** i els **valors** humans i ètics.

- Això inclou combatre els valors de signe contrari, com ara el **mite de la competitivitat** (persones competents, institucions eficients... en lloc de "competitives").

2.2.- Una visió global del sistema universitari català, basada en la cooperació i la complementarietat

- Igualment, aquest compromís social requereix una concepció global del **sistema universitari i científic-tècnic** català (universitats, centres tecnològics i de recerca...), amb assignació coordinada i planificada dels objectius de les entitats membres, que **cooperin** en comptes de competir
- En especial, potenciant l'**equilibri territorial** i el **sentiment de col·lectivitat** amb objectius compartits.
- Visió global que cal estendre al **conjunt del sistema educatiu** (secundària, professional...).
- En particular, cal elaborar un **mapa de docència** que eviti llacunes i duplicitats innecessàries
- Igualment, pel que fa **a la recerca i a la transferència, un mapa de prioritats** i excel·lència entre els diferents agents, basat en la col·laboració i l'optimització dels recursos.

2.3.- Una formació superior (professional/universitària) general i gratuïta

- El progrés cap a una societat basada en el coneixement requereix **potenciar la formació** en les seves diferents vessants (universitària, professional, continuada...) i modalitats (presencial, a distància, amb diversitat i flexibilitat horària...) com a instrument de promoció individual i de desenvolupament col·lectiu.
- En particular, cal **generalitzar la formació superior** terciària, professional o universitària.
- Un principi bàsic a aquests efectes és la **igualtat d'oportunitats** (per accedir als nivells superiors, a l'exercici professional vinculat al I+D, etc.)
- Cosa que en particular ens fa optar per tendir cap a la **gratuïtat** de les matrícules, l'augment de les **beques** (de desplaçament, d'oportunitat, en espècie...) amb controls d'aprofitament (igualment no discriminatoris) i un accés més **divers i inclusiu** (població migrant, amb diversitat funcional...).
- Un segon element imprescindible és **valoritzar la tasca docent** del professorat, com ja es fa amb les de recerca i de gestió.
- En particular, promoure la **formació docent del professorat** per tal de millorar la qualitat de la docència impartida

2.4.- L'aplicació dels resultats de la recerca: un nou model productiu, una nova interfície de transferència

- Cal perseverar en la millora quantitativa i qualitativa de la recerca, però en la propera etapa cal posar especial **atenció en la transferència** i aplicació dels seus resultats, tant de tipus comercialitzable com de caràcter social
- Pel que fa al teixit empresarial, el dèficit actual és atribuïble a l'existència de certs recels acadèmics, a la falta d'interfases i sobretot a les mancances en el

model productiu que, en lloc d'orientar-se cap a la **innovació**, està majoritàriament orientat a la competència per preu.

- Tanmateix, atesa la importància de les Pimes i del Tercer Sector a Catalunya, és especialment necessari potenciar una **estructura d'intermediació**, abastant el conjunt del sistema científic-tècnic català, que faciliti a les empreses i organitzacions socials la identificació i accés als grups de recerca escaients, alhora que incentivi el personal acadèmic per contactar amb les entitats aplicadores de les seves activitats.

2.5.- La política de personal: els drets laborals, la corresponsabilització i el sentiment de pertinença fan millorar la qualitat del servei

- Cal consolidar els notables avenços en política de PDI (Personal Docent i Investigador): **habilitació**, autonomia en la **selecció**, **estabilitat**, contracte **laboral**, **avaluació** (sexennis...), **plantilles**...
- Cal culminar-los: implantació d'una **carrera acadèmica** tipus "tenure track", **equiparació** funcionari/laboral, **flexibilització dels perfils** individuals de docència/recerca...
- És urgent **revertir els retrocessos** dels darrers anys: retallades, reforma laboral, interrupció de la carrera acadèmica i de la renovació generacional...
- En particular, cal denunciar les **justificacions fal·laces**: massa educació superior, quan és encara insuficient; que la inestabilitat sigui incentivadora quan, ben al contrari, perjudica la qualitat (taylorisme vs. toyotisme, penalitza el pensament crític, dificulta la col·laboració...)
- En el PAS (Personal d'Administració i Serveis) també hi ha hagut avenços notables de **professionalització** (dignificació, eficàcia...), tot i que sovint no hi ha hagut una suficient tasca de **formació** (en llengües, informàtica...).
- Cal vetllar per què la creació d'**entitats mixtes** o de **consorcis** (TIC, biblioteques...) no suposi una privatització encoberta, ni privi al personal afectat dels drets de participació en els òrgans de representació i govern.
- D'altra banda, alertem contra una deriva cap a la **jerarquització** que ha perjudicat la corresponsabilització i motivació del PAS.
- Igualment alertem contra una tendència **burocratitzadora** que fa més feixugues les tasques tant del PAS com del PDI

2.6.- Autonomia financera i govern basat en la corresponsabilització

- El **finançament públic** s'ha de regir pels principis de suficiència (per tal que les aportacions privades no condicionin el funcionament ni els objectius generals), estabilitat, eficiència (els mecanismes de oferta/demanda resulten ineficaços) i equitat.
- Alhora, la universitat està obligada a una total **transparència** en la presa de decisions i en la gestió, i al **retiment de comptes** dels resultats
- Segons uns mecanismes d'**avaluació** que tinguin en compte els objectius assignats, els recursos disponibles... Els Consells Socials poden jugar un paper rellevant en aquest tema.
- Atès que no hi ha una correlació clara entre qualitat i forma de govern, proposem com principis generals: el respecte als **valors democràtics** i la **corresponsabilització** (element necessari en tota "organització de professionals" com ho és la universitat)

- En particular suposa la **participació** dels diferents sectors, l'**electivitat** dels càrrecs i la **col·legialitat** de les decisions.
- Entenem que el punt clau és la clarificació del **repartiment de responsabilitats i competències** entre les instàncies involucrades: l'administració, el consell social, la gerència i la comunitat universitària.

3. CONEIXEMENT I RECERCA: BASE PER AL MODEL SOCIAL, ECONÒMIC I POLÍTIC

3.1.- Els recursos

Els recursos necessaris per dur a terme la recerca bàsicament consisteixen en el potencial humà, les infraestructures i disponibles, l'entorn i els recursos econòmics.

En l'aspecte del factor humà, cal constatar la manca de personal dedicat a la recerca a Catalunya es veu agreujat pel disposar de molt poc personal tècnic i administratiu. En els propers anys, caldria doncs dotar tant als instituts, universitats i centres de recerca del personal necessari per assolir estàndards europeus. Aquest creixement hauria de resoldre tant el problema de l'estabilització laboral de molts investigadors, que al llarg dels anys han disposat de contractes molt en precari que sols han mantingut per la seva vocació, tot assegurant també l'acreditació de mèrits necessaris.

Aquest creixement necessari del personal dedicat a la recerca hauria d'anar acompanyat també d'un major creixement del personal de suport tant tècnic com administratiu, ja que actualment aquest dèficit encara es major que el del nombre d'investigadors, i una gran part de la dedicació actual dels investigadors s'ha d'orientar a tasques administratives i tècniques que resten eficàcia a la dedicació a la recerca.

Sobre les infraestructures, caldria fer un esforç tant per mantenir i potenciar els grans equipaments com el Síncrotró Alba o el Mare Nostrum, dotar els instituts, universitats i centres de recerca dels recursos suficients per poder disposar de l'equipament actualitzat que es requereix per dur a terme una recerca de qualitat en tots els àmbits. Molts d'aquests centres de recerca no requereixen de grans equipaments especialitzats, i per manca de recursos impedeix assolir millors rendiments. Aquest problema s'agreuja comparativament a les universitats respecte als instituts de recerca.

L'entorn. L'activitat de recerca en el camp de les ciències i la tecnologia es veu obligada a disposar d'un entorn adient per poder crear ecosistemes proclius que facilitin la generació de les necessàries sinergies tant per aconseguir els objectius fixats com l'eficàcia. Per a poder enfortir aquest entorn s'haurien de desenvolupar polítiques fiscals per aconseguir la implantació de mitjana i gran empresa o afavorir-ne el seu creixement, afavorir la potenciació o la creació d'ecosistemes distribuïts pel territori proclius per la promoció industrial, i readaptar la tasca sindical a la dinàmica empresarial que ha comportat el desenvolupament de les noves tecnologies.

Recursos econòmics. Es evident que per potenciar la recerca cal dedicar-hi els recursos adients i el 1,46 % del PIB que actualment es dedica a la recerca ens allunya dels països més capdavanters d'Europa, que inverteixen percentatges molt superiors.

Es difícil que la recerca en el sector privat creixi significativament en els propers anys donada la tipologia del teixit empresarial català, dominat bàsicament per la petita i mitjana empresa. El poder destinar més recursos a la recerca a la Catalunya del futur passa doncs per una part per destinar un major percentatge del PIB a la recerca amb recursos públics, però també fomentant la inversió privada en recerca mitjançant mesures fiscals més favorables a la recerca i també desenvolupant la llei de mecenatge.

3.2.- Col·laboració públic-privada

El sistema de recerca, especialment en l'àmbit de les ciències i la tecnologia, està constituït bàsicament per la conjunció del sector públic i del sector privat en proporcions al nostre país molt similars. És evident que per impulsar la recerca s'ha de potenciar les sinèrgies entre aquests dos sectors facilitant i potenciant la col·laboració públic - privada. Un dèficit endèmic de la recerca pública al nostre país és la manca de projecció industrial dels seus resultats, el que es visualitza amb el reduït nombre de patents llicenciades que el sector públic genera i la limitada transferència de tecnologia a la indústria, tot i els increments obtinguts els darrers anys.

En la Catalunya del futur caldria doncs establir estratègies orientades a obtenir una millor col·laboració en recerca dels sectors públics i privats, el que es podria aconseguir mitjançant mesures fiscals que incentivessin aquestes polítiques, així com invertir també en ajuts que fomentin indirectament aquesta col·laboració, com podria ser per exemple una major dotació de beques per la realització de doctorats industrials.

3.3.- Gestió i Governança

El desenvolupament eficient del sistema públic de recerca implica abordar el tema de la governança. Actualment la direcció de les universitats i centres de recerca públics correspon a un acadèmic doctor escollit pels membres de la comunitat tant el personal acadèmic com el personal auxiliar i l'alumnat en el cas de la universitat. Aquest model de governança ha estat molt qüestionat perquè l'accés i continuïtat al càrrec depèn freqüentment de compromisos que no tenen res a veure amb la qualitat de la docència i la recerca. Per altre part, un model més americà s'orienta cap a una direcció més professionalitzada seguint objectius sorgits de la societat o d'un patronat. Aquest model, que ha demostrat clarament ser més eficient, també es qüestiona per el presidencialisme de la direcció en front d'una gestió més democràtica.

La Catalunya del futur hauria d'afrontar aquest debat, i resoldre qüestions pendents tals com el tema incentius, el model de contractació, l'estabilitat funcional versus contractual, o la transparència i rendiment de comptes.

3.4.- Projecció de la recerca a la societat

La Catalunya del futur s'ha de plantejar unes prioritats estratègiques de país en recerca que permetin projectar el progrés científic i tecnològic en una millora real de la qualitat de vida i dignitat de les persones.

Cal un pacte per la recerca que assegurï els recursos que són necessaris, uns recursos que cal compatibilitzar amb altres tant imprescindibles com els dedicats al ensenyament o a la sanitat que tenen una justificació més immediata.

3.5.- Límits ètics

La recerca en tots els seus àmbits comporta plantejaments ètics tant de tipus personal, a nivell més col·lectiu, així com a nivell de direcció estratègica.

L'ètica ha de ser un dels principis del nostre desenvolupament en tots els seus camps i en especial el de la recerca.

RELACIÓ DE PARTICIPANTS EN ELS DEBATS I GRUPS DE TREBALL**(1) ELSISTEMA EDUCATIU**

ANC Sectorial Recerca
 Oriol Arcas
 Cecília Bayo
 Carme Bru Garcia
 Eduard Carrillo
 Teresa Ciurana i Satlari
 Xosé Días
 Adelina Escandell
 Lidia Esteban Ruiz
 Assumpta Fargas
 Josep Ferrer Llop
 Lluís Filella Carballo
 Ramon Font Núñez
 Montserrat Gimeno i Vidal
 Guillem López Sanz
 Montse Milán Hernández
 David Miñana i Galbís
 Miguel Martínez
 Andreu Montero Cardona
 M. Morilla
 Montserrat Navarro
 Mercè Otero Vidal
 Manuel Perez
 Joan Manuel del Pozo
 Adrià Reyes i Langa
 Josep Riera i Abad
 Anna Rius
 Rosa Rodríguez
 Oriol Roig
 Elisenda Romeu
 M. José Saura
 Silvia Soro
 SPEC (Aina)
 Ricard Torrents i Bertrana
 Montserrat Treserra Pijuan

(2) 1ª CONVENCIÓ CIUTADANA SOBRE LA UNIVERSITAT CATALANA

(cap al IV Congrés Universitari Català)

Ponents

M. Teresa Anguera	(UB)
Albert Balcells	(IEC)
Ismael Benito	(AEP)
Nora Catelli	(UB)
Xavier Domènec	(UAB)

Josep Oriol Escardíbul	(UB)
Lluís Forcadell	(CEUCAT)
Josep Ferrer	(UPC)
Xavier Garcia	(UB)
Antoni González Senmartí	(URV)
Francesc Xavier Grau	(URV)
Alfons Herranz	(UB)
Francesc Imbernon	(UB)
Antoni Martí Monterde	(UB)
Enric Martínez Herrera	(UPF)
Jordi Mir	(UPF)
Arcadi Oliveres	(UAB)
Esteve Oroval	(UB)
Bernat Padró	(UB)
Rafael Pla López	(UV)
Joan Manuel del Pozo	(UdG)
Violeta Quiroga	(UB)
Marco Antonio Rodrigues Dias	(UNESCO)
Rosa Solà	(URV)
Marta Soler	(UB)
Teresa Sordé	(UAB)
Antoni Tribó	(UPC)
Josep M. Vilalta	(ACUP)
Joan Viñas	(UdL)

Consell Assessor

Josep Ferrer	(president Laude)
Joandomènec Ros	(president IEC)
Javier Asenjo	(Col. Economistes de Catalunya)
Alexandre Blasi	(Pimec)
Lena de Bottom	(Assoc. IV CUC)
Josefina Cambra	(Col. Doctors i Llicenciats de Catalunya)
Clara Camps	(ILP Educació)
Xavier Cordoncillo	(Col. Enginyers Industrials de Catalunya)
Lluís Forcadell	(Ceucat)
M.Teresa Freixes	(Societat Civil Catalana)
Oriol Illa	(Taula del tercer sector)
David Miñana i Galbis	(Assemblea Nacional Catalana)
Eloi Palà	(Foment , AIJEC)
Violeta Quiroga	(Tribuna Universitària)
Gemma Rauret	(ex-directora de la AQU i de l'ANECA)
Albert Recio	(Fed. d'Associacions de Veïns de Bcn)
Borja de Riquer	(Comissió Organitzadora III CUC)
J.Oriol Rusca	(La Intercol·legial)
Vicenç Tarrats	(Consell Econòmic i Social de Barcelona)
Josep Teres	(Col. Metges de Barcelona)
Joan Vallvé	(Omnium Cultural)

Jèssica Albiach	(CSQEP)
Quim Arrufat	(CUP-CC)
Antoni Castellà	(JxSi)
Pilar Diaz	(PSC)
Arcadi Oliveres	(Procés Constituent)
Fernando Sánchez	(PP)
Jorge Soler	(C's)
Ismael Benito	(AEP)
M. Isabel García-Planas	(CSIF)
Nil Homedes	(SEPC)
Bernat Padró	(CGT)
Josep Manel Parra	(CSC)
Ramon Sans	(UGT)
Josep Antoni Tribó	(CCOO)

(3) CONEIXEMENT I RECERCA

Albert Armisen
Josep Samitier
Josep Amat
Carles Bo
Roger Bofill
Joaquim Bruna
Mireia Canals
Alícia Casals
Xavier Casanyos
Gustau Catalan
Jordi Collet
Pere Condom
Montse Daban
Joan Domingo
Jordi García-Mas
Marina Geli
Xavier Ginesta
Lluís Jofre
Anna Roig
Marta Sanz-Soler
Carles Simó
Núria Simó
Xavier Obradors
Jordi Villà

Annex 1: PONÈNCIA COMPLETA SOBRE “EL SISTEMA EDUCATIU”**EL SISTEMA EDUCATIU QUE VOLEM PER AL NOSTRE PAÍS**

setembre-2018

Aquest treball és fruit de la col·laboració de moltes persones algunes a títol personal i d'altres representant entitats i/o associacions del món educatiu amb diferents visions.

La primera trobada va ser el 23 de maig del 2016, amb una trentena de persones que, a partir d'un esquema inicial, van fer buidat dels documents sobre educació de les diverses organitzacions per finalment elaborar aquest document sobre com imaginem l'educació del futur en el nostre país.

Una versió preliminar va ser presentada a l'Escola d'Enginyeria de Terrassa (ETSEIAAT) el 26-octubre-2017, i la versió final en el Col·legi de Doctors i Llicenciats, el 22-octubre-2018.

És, doncs, un document d'ampli consens (s'han deixat de banda alguns aspectes), que contempla tota l'educació (formal o no formal, des dels 0 anys i al llarg de tota la vida...) i on estan incloses aspectes que molt sovint queden oblidats (governança, avaluació i formació de les persones professionals...).

(0) Resum**(0.1) FONAMENTACIÓ, FINALITATS I OBJECTIUS DEL SISTEMA EDUCATIU:**

L'educació és un element bàsic per al desenvolupament, la socialització i la promoció personal. Ha de ser eina d'equitat. Per tant, l'administració educativa ha de garantir la igualtat d'oportunitats i la provisió dels recursos necessaris que siguin necessaris per assolir els objectius d'atenció a les persones, qualitat acadèmica i compromís social. És des del sistema educatiu que es facilita l'aprenentatge personal i col·lectiu per formar part d'una societat amb valors ètics, socials i culturals de manera que les diferències no esdevinguin desigualtats.

El català ha de ser la llengua vehicular i social del sistema educatiu, com també ho han de ser, l'aranès en el seu territori i la llengua de signes catalana.

Cal tenir en compte els reptes que es plantegen en diversos nivells pel que fa a la llengua i l'acollida de la població escolar d'orígens diversos. Cal trobar l'equilibri entre afavorir el plurilingüisme i el coneixement de la llengua del país

Cal garantir l'educació dels 0 a 3 anys, universalitzar dels 3 als 18, generalitzar la superior (professional/universitària); s'ha d'assegurar, també, la formació bàsica per a les persones que no la van tenir, la formació per a l'ocupació i la formació al llarg de la vida.

Cal generalitzar l'oferta pública i possibilitar la integració de la concertada.

Cal una concepció i planificació global del sistema educatiu, assignant objectius particulars diferenciats a cada centre, en funció de les seves característiques i les del

seu entorn que els permeti desenvolupar al màxim les seves capacitats amb independència del seu ambient social i de les pròpies característiques. Caldrà establir criteris de coordinació, cooperació, complementarietat i equilibri territorial. Aquests objectius diferenciats han de ser la base per a l'assignació de recursos, així com per a l'avaluació i el retiment de comptes.

El sistema educatiu ha de proveir una formació integral en la ètica i els valors democràtics: la participació, la igualtat, la laïcitat, la solidaritat, la cohesió, la cultura de la pau, la inclusió, la coeducació i la resolució pacífica de conflictes.

Igualment ha de fomentar l'esperit crític i la creativitat, més enllà de la també necessària adquisició de coneixements, habilitats i del desenvolupament de capacitats.

(0.2) L'EDUCACIÓ FORMAL

L'educació formal es desenvolupa en el marc dels objectius finals descrits en el projecte educatiu del país i que infants i joves han d'assolir quan acabin cada una de les etapes educatives proposades.

Aquests objectius han de quedar fixats per l'administració educativa després d'un debat amb el conjunt de la comunitat educativa, han de ser transversals i ampliables al llarg de tota la vida. Aquests objectius han de fer referència als continguts i competències bàsiques de les àrees curriculars, i també aquells que contribueixin a la formació global i integral de les persones (artística, humanística, física...) que fomentin l'esperit crític, la solidaritat, la resolució pacífica dels conflictes, la laïcitat i la coeducació per viure en una societat plural i democràtica.

És important contextualitzar la feina que es faci al centre i a l'aula: al territori, al gènere, a situacions personals i col·lectives...

Per assolir aquests objectius cal desenvolupar una metodologia que fomenti aquests valors i actituds així com l'esperit científic, **creatiu i artístic**.

L'educació quan situa l'infant i jove com a subjecte actiu del seu aprenentatge esdevé una eina imprescindible per a desenvolupar aptituds personals que els permet esdevenir ciutadans i ciutadanes responsables i amb actitud crítica, amb ganes per seguir aprenent al llarg de la vida. Cal desenvolupar múltiples formes d'alfabetització que són necessàries per viure en societat (alfabetització lectoescriptura, digital, política, científica).

(0.3) L'EDUCACIÓ NO FORMAL (més enllà de l'escola) I FORMACIONS OPTATIVES

L'educació es dona a totes les edats i en tots els àmbits on interactuen les persones: familiar, escolar, social, treball, lleure..., Avui es parla d'educació 360°. La possibilitat de formació de les persones al llarg de la vida (socioeducatives, de lleure i oci, culturals, formatives, etc.) va més enllà de l'etapa escolar.

En aquest sentit, és per això que l'administració educativa ha de regular les diferents tipologies de titulacions i formacions de les persones que s'hi dediquin professionalment o de forma voluntària. També ha de garantir l'accés de totes les persones amb independència de la seva edat o del seus recursos socials i/o econòmics.

Catalunya és rica en tradició associativa que comporta activitats educatives per a infants i joves des del tercer sector social i de lleure, és per això que cal vetllar per recolzar i fer créixer d'una banda el món associatiu i entitats socials i, d'altra, regular el sector per a què voluntaris i professionals puguin desenvolupar cadascú el rol que li pertoca.

(0.4) LA GOVERNANÇA DEL SISTEMA EDUCATIU

Per garantir la igualtat d'oportunitats, cal una despesa pública suficient en funció de les necessitats de la societat.

Però més enllà de la despesa, el bon funcionament del sistema educatiu requereix una gestió i una direcció (governança) que es fonamenti en principis de democràcia, participació, transparència i corresponsabilització entre els diferents agents educatius i membres de la comunitat educativa. Aquests principis fan referència al sistema educatiu en el seu conjunt, però també a les zones educatives i als propis centres.

Cal negociar i establir unes bones condicions laborals per a tot el personal que intervé en el procés educatiu, centrades en l'estabilitat i en l'evolució professional. En aquest sentit cal l'existència d'una funció pública que faci de nexa entre les comunitats educatives i els professionals que en formen part/ la col·lectivitat.

(0.5) L'AVALUACIÓ

L'avaluació és una eina de treball que ens permet anar endavant amb el projecte educatiu de país, d'institució o de centre, ens ajuda a: recollir dades, revisar i millorar no solament els resultats sinó també el camí, el procés i els actors que hi intervenen.

L'objectiu essencial de l'avaluació i el retiment de comptes ha de ser la millora del sistema educatiu en tots i cadascun dels seus aspectes: agents (alumnat, professorat, centres i a la resta de professionals del sistema educatiu), processos (administració, plans d'estudi, programes, recursos humans i econòmics...) i la globalitat del sistema (creació i difusió del coneixement, equitat...)

Per dur a terme una avaluació acurada cal tenir present que tot programa, projecte o acció de govern necessita una bona planificació. Cal per tant plantejar-se tot un seguit de preguntes: Què es vol aconseguir? Amb quina finalitat? Fins on volem arribar? Com ho farem? Amb quines eines?

En el sistema educatiu cal una planificació de l'avaluació imbricada en tot el projecte des dels objectius fins a l'avaluació final. Cal dissenyar una eina complexa que es basi en els principis d'equitat, respecte i racionalitat, lluny de la competència ni de la classificació, que ens doni resultats fiables i validables, que ens permeti millorar, actualitzar i innovar qualsevol dels aspectes del **sistema** educatiu.

(0.6) LA FORMACIÓ DELS PROFESSIONALS DEL SISTEMA EDUCATIU

En el sistema educatiu intervenen diferents col·lectius de professionals: docents, investigadors, administratius, de serveis, del lleure... Cada col·lectiu té un perfil bàsic, unes necessitats pròpies de la seva feina i una visió de futur, i per això es necessiten unes capacitats mínimes com a punt de partida i una formació adequada al seu perfil professional. Tot això necessita d'un disseny molt acurat amb elements comuns per als diferents col·lectius i específics per a cada col·lectiu.

El professorat és un col·lectiu clau per preparar els ciutadans del futur, i per això han

de ser uns professionals competents i molt ben preparats, amb una dimensió humana i emocional important. La seva formació és i ha de ser una qüestió prioritària.

Cal una bona planificació de les etapes i de les propostes formatives de cada una d'elles: tant de la formació inicial i com de la formació continuada. Caldrà una formació inicial molt lligada a la pràctica i buscant un model d'alta qualificació i una bona proposta de formació continuada, adequada a les necessitats dels docents. També cal tenir molt present les diferents especificitats de cada col·lectiu d'alumnes.

Per poder dissenyar una bona formació és molt important saber què es vol aconseguir i quin tipus de ciutadans volem en un futur proper i no tant proper. Hem de preparar els alumnes per a un futur que avança, que canvia molt ràpidament, un futur que no coneixem. El professorat, per tant, ha de ser capaç d'innovar, de canviar, de ser flexible, d'investigar metodologies pròpies i també d'estudiar models d'èxit d'altres països. Voler arribar a tenir un professorat amb un nivell de qualitat superior és irrenunciable.

Un aspecte important en aquest procés és la millora de la consideració social i el prestigi que es mereixen els professionals del sistema educatiu per la seva feina.

(1) EL SISTEMA EDUCATIU: FONAMENTACIÓ, FINALITATS I OBJECTIUS

En el moment d'analitzar el sistema educatiu actual i de plantejar-nos que volem per als nostres futurs ciutadans i ciutadanes cal tenir en compte diferents aspectes: socials, col·lectius, culturals, lingüístics, administratius...

Per dur a terme aquesta tasca, en primer lloc, cal conèixer qui seran els nostres destinataris, els diferents agents educatius i les estructures que ho faran possible.

En un segon pas caldrà determinar l'enfocament metodològic i la seva fonamentació per tal de descriure les finalitats i els objectius del sistema educatiu, com contribuir a la cohesió social, i poder fer-ne una bona planificació. És important reivindicar l'herència pedagògica de la primavera republicana catalana, introduir els estudis dels coneixements i pedagogies del segle XXI i també els resultats dels models aplicats en altres països.

Quins coneixements volem transmetre? Quines capacitats desenvoluparem? Com ho farem? Caldrà preveure quin lloc ocupen les actituds, els valors i l'ètica, valors com: democràcia, participació, coresponsabilització... Caldrà descriure, també, quins són els continguts necessaris per aconseguir els objectius marcats.

No podem deixar de banda en el disseny general del sistema educatiu les dimensions que haurien de tenir la planificació de l'educació i la concreció curricular, com són la creativitat, la flexibilitat, l'autonomia, la prospectiva...

(1.1) Compaginar les dimensions individual i col·lectiva de l'educació: el compromís personal i el compromís social

L'educació és alhora un dret ciutadà i un bé públic, al servei i a l'abast de la tota al societat. Per tant l'administració ha de garantir la igualtat d'oportunitats i la provisió dels recursos necessaris. Per la seva banda, cal exigir al sistema educatiu l'atenció a les persones, la qualitat acadèmica i el compromís social, com agent de desenvolupament personal i també de desenvolupament socio-econòmic col·lectiu.

És des del sistema educatiu que es facilita l'aprenentatge personal i col·lectiu per formar part d'una societat amb valors ètics, socials i culturals, de no discriminació per raó de sexe, entre d'altres.

(1.2) Conjugar el binomi local/global: catalanitat i internacionalització

El català ha de ser la llengua vehicular i social del sistema educatiu, com també ho han de ser, l'aranès en el seu territori i la llengua de signes catalana.

Cal tenir en compte els reptes que es plantegen en diversos nivells i àmbits: població escolar immigrada, programa Erasmus, l'ús dominant de l'anglès en la recerca...

Igualment en seran objectius centrals la vinculació de la docència i la recerca amb el nostre entorn físic i social, l'arrelament en la nostra història i territori...

Alhora, l'educació ha de cercar l'equitat, ha de ser constructora d'una mirada crítica, vehicle d'internacionalització, ha de tenir per tant: interès per altres cultures i visions, acceptació de la diferència, integració de la diversitat, solidaritat amb l'altre, promoció del plurilingüisme...

(1.3) Socialitzar el coneixement: posar-lo al servei i l'abast de tota la societat

Estendre l'educació:

Ampliar l'educació inicial: garantir dels 0 a 3 anys, universalitzar dels 3 als 18, generalitzar la superior (professional/universitària), oportunitat d'accés a I+D (doctorat i exercici professional)

Generalitzar l'oferta pública, possibilitant la integració de la concertada.

Educació continuada: formació bàsica per a les persones que no la van tenir, formació per a l'ocupació, formació al llarg de la vida.

Posar el coneixement al servei de la societat:

Aportar rigor i bases científiques als debats d'interès ciutadà.

Potenciar la recerca bàsica, la comercialitzable, la d'interès social, l'aplicable a sectors amb poca capacitat adquisitiva...

Coresponsabilitzar-se de la transferència i l'ús dels resultats de la recerca.
Transformar el model productiu cap la innovació i la millora, en lloc de la competència per preu

(1.4) Cooperar, en lloc de competir

Organitzativament, cal una concepció global del sistema educatiu, assignant objectius particulars diferenciats a cada entitat (centres educatius, tecnològics i de recerca, universitats...), en funció de les seves característiques i les del seu entorn i amb criteris de coordinació, cooperació, complementarietat i equilibri territorial.

Aquests objectius diferenciats han de ser la base per a l'assignació de recursos, així com per a l'avaluació i el retiment de comptes.

Anàlogament, l'activitat i l'avaluació dels estudiants i del personal (docent, investigador, administratiu...) s'ha de basar en el treball en equip, la col·laboració, la formació, el rigor, el compromís

(1.5) Equilibrar l'autonomia i la llibertat de pensament amb el compromís social

L'autonomia educativa és imprescindible per prevenir ingerències dels poders econòmics, polítics o ideològics. Tanmateix, ha de ser respectuosa amb la qualitat acadèmica, el rigor intel·lectual i el compromís social, concretat en els objectius assignats en el marc del sistema educatiu global.

Igualment la llibertat de pensament no contradiu la necessària coordinació i corresponsabilització col·lectiva, sinó que ha de servir principalment per fomentar l'esperit crític i la implicació en la problemàtica que preocupa la societat.

És important aprendre a participar en debats a l'aula i als centres i això ajudarà a formar persones amb criteri que podran participar més endavant en debats ciutadans.

(1.6) Formar des de l'ètica i els valors democràtics per aconseguir la equitat en totes les seves dimensions.

El sistema educatiu ha de proveir una formació integral en la ètica i els valors democràtics: la igualtat, la laïcitat, la solidaritat, la cohesió, la cultura de la pau, la inclusió... El model educatiu ha d'orientar-se a la coeducació, la resolució pacífica de conflictes ...

Igualment ha de fomentar l'esperit crític i la creativitat, més enllà de la també necessària adquisició de coneixements, habilitats i del desenvolupament de capacitats.

Cal formar un ciutadania sàvia i eficient, amb una visió transversal i interdisciplinària, capaç d'adaptar-se als canvis cada vegada més ràpids. Cal tenir present el mercat laboral, però més en general les demandes socials, evitant perfils conjunturals o massa especialitzats.

(2) L'EDUCACIÓ FORMAL

Si bé els objectius més explicitats de l'educació són aquells que fan referència als continguts de les àrees curriculars, defensem uns objectius més amplis que contribueixin a la formació global i integral de les persones que fomentin l'esperit crític, la solidaritat, la resolució pacífica dels conflictes, la laïcitat i la coeducació per viure en una societat plural i democràtica.

La formació integral de les persones requereix que es tingui en compte l'educació artística, humanística i física.

Fomentarem una metodologia que fomenti aquests valors i l'esperit científic.

(2.1) Proveir coneixements i habilitats generals: una base sòlida, universal, transversal i de llarga durada; més enllà de competències conjunturals.

L'educació formal es desenvolupa en el marc d'uns objectius (de tota mena) finals del sistema que infants i joves han d'assolir quan acabin cada una de les etapes.

Aquests objectius curriculars que han de quedar fixats per l'administració educativa després d'un debat amb el conjunt de la comunitat educativa, han de ser transversals i ampliables al llarg de tota la vida.

(2.2) Garantir l'assoliment dels diferents objectius de manera autònoma, responsable i crítica

L'educació quan situa l'infant i jove com a subjecte actiu del seu aprenentatge esdevé una eina imprescindible per a desenvolupar aptituds personals que els permet esdevenir ciutadans i ciutadanes responsables i amb actitud crítica, amb ganes per seguir aprenent al llarg de la vida. Cal desenvolupar múltiples formes d'alfabetització que són necessàries per viure en societat (alfabetització lectoescriptura, digital, política, científica).

Els sabers han d'estar contextualitzats: al territori, al gènere, a situacions personals i col·lectives...

(2.3) Desenvolupar sensibilitats i capacitats (musicals, artístiques, físiques...)

Avui en dia es parla d'intel·ligències múltiples. Se'n descriuen vuit: visual-espacial, verbal-lingüística, naturalista, lògic-matemàtica, interpersonal, intrapersonal, corporal, musical. L'educació formal ha de contribuir a desenvolupar-les totes.

(2.4) Recollir i actualitzar la tradició pedagògica del nostre país.

En tots els camps del coneixement s'estan fent estudis que ens descriuen noves maneres d'aprendre i d'establir les relacions entre els camps del coneixement. Cal incorporar al sistema educatiu i als currículums corresponents, en els continguts i metodologies aquestes novetats científiques.

(2.5) Aconseguir que el sistema educatiu elimini el fracàs escolar i l'abandonament prematur.

El sistema educatiu posarà en funcionament totes les eines necessàries humanes i materials per tal d'oferir a tots els infants i joves una educació que els permeti desenvolupar al màxim les seves capacitats amb independència del seu ambient social i de les pròpies característiques. Una escola realment inclusiva en què tothom s'hi senti acollit. El repte és treballar la diferència des d'una perspectiva d'igualtat (gènere, ètnia, cultura, religió...). Que les diferències no esdevinguin desigualtats.

(2.6) Desenvolupar la recerca: a tots els nivells educatius, una recerca adreçada a crear coneixement i atendre les necessitats socials.

La recerca és un objectiu imprescindible de l'educació superior, particularment rellevant en la valoració de la qualitat de la universitat, tot reconeixent la docència com objectiu primordial. Igualment és necessària en els altres nivells educatius com element pedagògic i formatiu.

L'àmbit de la recerca ha de cobrir tot l'espectre (recerca especulativa, bàsica, aplicada, comercialitzable...) i en particular totes les demandes socials, que en darrera instància l'administració ha de detectar i prioritzar, més enllà de criteris de rendibilitat econòmica, reconeixement acadèmic, pensament hegemònic...

En la propera etapa cal fer especial atenció a la transferència i aplicació dels resultats de la recerca, on els progressos han estat notables però encara insuficients.

(3) L'EDUCACIÓ NO FORMAL I FORMACIONS OPTATIVES:

L'educació es dona a totes les edats i en tots els àmbits on interactuen les persones: familiar, escolar, social, treball, lleure..., pel que cal considerar l'educació no formal en les activitats socioeducatives, de lleure i oci, culturals, formatives, etc..

En aquest sentit la possibilitat de formació de les persones al llarg de la vida va més enllà de l'etapa escolar, és per això que l'administració educativa ha de regular les diferents tipologies de titulacions i formacions de les persones que s'hi dediquin professionalment o de forma voluntària. També ha de garantir l'accés de totes les persones amb independència de a seva edat.

Catalunya és rica en tradició associativa que comporta activitats educatives per a infants i joves des del tercer sector social i de lleure, és per això que cal vetllar per recolzar i fer créixer d'una banda el món associatiu i entitats socials i, d'altra, regular el sector per a què voluntaris i professionals puguin desenvolupar cadascú el rol que li pertoca.

(3.1) Garantir l'accés a les activitats d'educació no formal i formacions de tipus voluntari o vocacional, de forma universal i de forma que les raons socioeconòmiques no en siguin un impediment.

Les persones ens eduquem i ens anem formant al llarg de la vida més enllà del que considerem educació formal. L'aprenentatge i l'adquisició d'habilitats, coneixements, tasques i funcions complexes requereix d'una acció cultural i social constant que es desenvolupa en contacte amb els altres. D'això en diem ensenyament, educació o formació, en funció de la finalitat i el context en que es desenvolupen. Ens trobem activitats més regulades i altres que cauen en el camp del voluntariat. Les raons econòmiques impedeixen, en moltes ocasions l'accés a aquestes formacions. Cal garantir que qualsevol persona es pugui formar al llarg de la seva vida.

(3.2) Impulsar el treball en xarxa. Donar preferència a la gestió associativa i pública, des dels municipis per al desenvolupament estructural i infraestructural d'aquestes activitats.

Els ajuntaments, a través dels consells escolars municipals o d'altres maneres de gestió democràtiques que puguin aplegar a més d'un municipi quan calgui, han d'esdevenir eines facilitadores i de coordinació d'entitats, institucions, associacions... per tal de poder oferir la millor oferta possible a la seva població. Una gestió coherent sobre el territori en funció de les necessitats i voluntats de les diferents poblacions.

(3.3) Recolzar i donar suport a les activitats voluntàries i en la natura, que permetin la coneixença del país (per ex. l'escoltisme); cal dotar-les d'un cos legal que afavoreixi el voluntariat i en reconegui el mèrit, així com la seva formació.

Cal tenir clara una classificació d'activitats en funció de les seves finalitats. Cal separar clarament les activitats de voluntariat de les que són desenvolupades professionalment, també en els processos de formació de les persones educadores, mantenint la independència dels centres que es consideren educació en el lleure de voluntariat.

Cal una regulació clara de les activitats professionals amb titulacions adients. La regulació de les entitats de lleure, en tant que activitat voluntària, haurien de ser regulades de forma facilitadora per als que les han de dur a terme. També s'han d'establir els ponts i reconeixements de formació de forma que l'experiència en el lleure i altres activitats no professionals sigui valorada en les formacions cap al desenvolupament de la professionalització (integradors socials, educadors, docents...).

Cal establir les eines infraestructurals adequades (locals, cases de colònies, terrenys d'acampada...) per tal que se'n faciliti el desenvolupament de les activitats, en especial les de voluntariat.

(3.4) Prioritzar criteris d'interculturalitat i de potenciació de les llengües i cultures minoritzades presents al nostre país, de forma que es pugui aprofitar la presència de persones estrangeres en les escoles.

En aquest aspecte hi ha d'haver una doble línia de treball: per una banda, possibilitar que totes les persones que viuen al nostre país amb múltiples i diverses llengües, trobin facilitats des del servei públic per estudiar la seva llengua o de les seves famílies. Per altra, possibilitar que qualsevol persona, amb independència del seu poder econòmic pugui formar-se en aquest aspecte.

En aquest sentit, les Escoles Oficials d'Idiomes necessiten una modernització metodològica i d'objectius. Poden tenir un paper important. També altres formacions, com les musicals, el lleure, l'esport, etc.

També cal establir facilitats per a que l'educació formal sigui permeable a aquestes activitats.

(3.5) Ordenar els currículums de les formacions optatives, sense perjudici de l'autonomia educativa per tal d'establir les convalidacions i reconeixements necessaris entre les diferents modalitats de formació (conservatoris, tallers, monitoratge, esports, etc.).

Davant la multiplicitat de plans d'estudi i formacions diverses, cal posar un cert ordre, en els estudis més professionalitzadors, mantenint la independència dels centres que es consideren educació en el lleure.

Moltes d'aquestes formacions poden començar quan les persones encara són infants i poden acabar en nivells professionals i universitaris.

Calen garanties que en casos com la música, l'expressió artística, l'esport i d'altres els camins curriculars tenen continuïtat.

D'altra banda la diversitat d'entitats municipals i privades que es dediquen a aquestes formacions s'han de coordinar i garantir un sistema de finançament just, de forma que faci assequible el seu accés i continuïtat formativa fins a la seva dimensió universitària.

(3.6) Dignificar l'activitat professional, mitjançant els convenis necessaris a l'efecte.

Davant la multiplicitat de plans d'estudi i formacions diverses, cal posar un cert ordre en les titulacions de les persones professionals, diferenciant les activitats de voluntariat de les més professionalitzades, establint-ne els ponts i convalidacions corresponents.

D'altra banda cal garantir unes condicions de treball dignes. Això vol dir que han de complir amb el marc laboral general a més d'establir uns convenis col·lectius específics que garanteixin el desenvolupament professional per a cada especialitat educativa.

(4) LA GOVERNANÇA DEL SISTEMA EDUCATIU

El bon funcionament del sistema educatiu requereix una governança que es fonamenti en principis de democràcia, participació i coresponsabilització entre els diferents agents educatius i membres de la comunitat educativa.

Aquests principis fan referència al sistema educatiu en el seu conjunt, però també a les zones educatives i als propis centres.

Cal una despesa pública suficient en funció de les necessitats que garanteixi la igualtat d'oportunitats.

Cal negociar i establir unes bones condicions laborals per tot el personal que intervé en el procés educatiu.

(4.1) Mantenir i regularitzar el diàleg entre tots els agents implicats. Assignació clara de competències i responsabilitats a cada agent

A cada nivell (nacional, centre...) cal organitzar instàncies estables de diàleg entre els diferents agents involucrats.

Ahora, cal delimitar les competències i responsabilitat de cada agent. En general:

- Administracions: la regulació del sistema, la determinació dels objectius generals i particulars (tenint el compte als altres agents), la provisió dels recursos necessaris...
- Comunitat educativa: les de l'àmbit acadèmic, l'organització interna...
- Entorn social: l'avaluació dels resultats (en relació als objectius i als recursos), la vinculació social del sistema....

(4.2) Una organització coordinada del sistema educatiu, basada en la complementarietat i la cooperació.

Cal contemplar globalment el sistema educatiu, de manera que en conjunt quedin cobertes totes les necessitats socials (des del punt de vista acadèmic, territorial...), alhora que sense solapaments. L'autonomia dels centres ha de fer-se compatible amb aquest requeriments de coordinació, de manera que en darrera instància correspon a l'administració la determinació dels objectius generals del sistema, així com els particulars de cada actor, bo i tenint en compte les seves propostes i aspiracions.

En particular calen mapes equilibrats de docència, recerca, transferència, serveis... Cosa només possible si es manté una vinculació intensa amb les entitats locals, comarcals....

(4.3) Que promogui l'equilibri territorial, en particular, i la vinculació amb les entitats locals.

El finançament públic al sistema educatiu ha de respondre als criteris de suficiència (per a cobrir totes les necessitats socials; es calcula aproximadament el 7% del PIB), estabilitat (respecte a les polítiques governamentals...), eficiència (bon ús, rendibilització...) i equitat (entre centres, territoris, especialitats...).

Les aportacions privades (a la docència, la recerca, la transferència...) han de tenir caràcter complementari i finalista, i en cap cas han de condicionar els objectius ni els valors del sistema.

Per una major rendibilització, cal contemplar la utilització diversificada dels recursos i les instal·lacions educatives, així com la vinculació a serveis externs per a necessitats específiques.

(4.4) Garantir la igualtat d'oportunitats per accedir als diferents nivells i serveis educatius

Per a garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés als diferents serveis i nivells, cal tendir decididament cap a la seva gratuïtat, eliminant les taxes acadèmiques. Diverses experiències alternatives (beques, prèstecs...) s'han demostrat ineficaços i fins i tot han generat problemes col·laterals (endeutaments, bombolles...).

De fet és també necessari cobrir altres costos (material docent, desplaçaments, costos d'oportunitat...) mitjançant salaris estudiantils, beques en espècies...

La redistribució de rendes s'ha d'aconseguir mitjançant polítiques fiscals progressives, i no pas amb co-pagaments dels serveis públics.

(4.5) Aconseguir un govern intern democràtic, eficient i transparent

El govern intern ha de basar-se en la transparència, la participació democràtica i la corresponsabilització. D'una banda, per coherència amb els valors que defensa el sistema educatiu mateix. D'altra banda, per raons d'eficiència, ja que el correcte funcionament de tota organització de professionals requereix del voluntarisme i la complicitat dels qui la integren. Resulten, doncs, inadequats i contraproductius models basats en el jerarquisme o l'externalització.

Certament els models participatius tenen riscos de lentitud o de corporativisme, que cal evitar amb la transparència, el retiment de comptes i una adequada organització.

En sentit contrari, altres mètodes alternatius han mostrat notables errades i malbarataments. No es justifiquen, doncs, canvis radicals en el nostre sistema de govern intern, sinó mesures d'aprofundiment i millora.

(4.4.6) El model de govern: basat en la transparència, la participació democràtica i la corresponsabilització

Els valors mateixos que defensa el sistema educatiu obliguen a propugnar unes condicions de treball dignes per al seu personal. En particular estabilitat laboral, retribucions adequades, avaluacions ajustades, mètodes cooperatius... D'altra banda, aquestes condicions són necessàries per a fomentar el sentiment de pertinença i la corresponsabilització del personal, les quals són imprescindibles per al bon rendiment en les organitzacions de professionals. Fins i tot en l'esfera privada productiva els mètodes toyotistes s'estan demostrant més eficaços que els tayloristes.

En aquest sentit, l'estatus de la funció pública ofereix les millors expectatives en les etapes obligatòries del sistema educatiu públic.

(5) L'AVALUACIÓ I EL RETIMENT DE COMPTES

Tot programa, projecte, acció de govern... necessita una planificació. Què es vol aconseguir? Amb quina finalitat? Fins on volem arribar? Com ho farem? Amb quines eines?

L'avaluació és una eina de treball que ens permet anar endavant, ens permet recollir dades, ens permet revisar i millorar no solament els resultats sinó també el camí, el procés, els actors que intervenen...

En el sistema educatiu cal una planificació de l'avaluació imbricada en tot el projecte des dels objectius fins a l'avaluació final. Cal dissenyar una eina complexa que ens doni resultats fiables i validables, que ens permeti millorar, actualitzar i innovar qualsevol dels aspectes del projecte educatiu.

(5.1) Orientar l'avaluació cap a la millora: dels agents, dels processos i del sistema educatiu global...

L'avaluació i el retiment de comptes han d'abastar tots els aspectes del sistema educatiu: agents (alumnat, personal, centres...), processos (administració, plans d'estudi, programes...) i la globalitat del sistema (creació i difusió del coneixement, equitat social i territorial...).

Inclouen doncs, però no només, els aspectes comptables i financers (mitjançant auditories...).

El seu objectiu essencial és la millora del sistema educatiu en tots els aspectes esmentats. Cal defugir, doncs, orientacions centrades en el premi/càstig, l'exclusió, la classificació o la competitivitat. En tot cas, haurien de ser contemplades com a possibles instruments de millora, que no pas amb caràcter finalista.

(5.2) Avaluar particularitzadament: segons els objectius propis, els recursos disponibles, el context social...

Cal relativitzar l'avaluació segons els objectius particulars (de la persona, centre...), els recursos disponibles (econòmics, relacionals...), el context (social, històric, productiu...).

Això pressuposa una clarificació prèvia d'aquests elements (objectius, recursos...).

En particular, més que avaluar l'eficàcia (resultats...), cal avaluar l'eficiència (relativa a les disponibilitats i expectatives), els mètodes (respectuosos amb les valors que propugnem) ...

En particular, cal una avaluació qualitativa, en la qual els paràmetres quantitius siguin elements de referència, però no pas de conclusió.

De fet, molts dels rànquings i agències d'avaluació basats en paràmetres quantitius uniformistes imposen a la pràctica una certa visió i uns certs objectius generals, sovint ben esbiaixats ideològicament.

(5.3) Avaluar amb equitat i respecte

L'avaluació ha de basar-se en principis d'equitat, respecte i racionalitat. Dels seus resultats s'han de derivar les actuacions de millora.

Així, cal exigir rigor en la determinació dels rangs admissibles per als valors dels paràmetres quantitatius, massa sovint feta de forma merament intuïtiva.

Igualment, cal alertar sobre distorsions en l'avaluació, que es pretén emprar com pretext per actuacions interessades o ja decidides per altres motius. Així, assistim a campanyes catastrofistes o difamatòries que volen desacreditar el sistema educatiu públic com excusa per iniciatives mercantilitzadores, externalitzadores o centralitzadores. En sentit contrari, cal evitar cofoïsmes que poden dur a actituds corporativistes o immobiliàries.

(6) LA FORMACIÓ DELS PROFESSIONALS DEL SISTEMA EDUCATIU

La formació dels docents és una qüestió prioritària de país. D'ells depenen la formació de les noves generacions de ciutadans. Cal un respecte per a la seva feina.

És important saber què es vol aconseguir i quin tipus de ciutadans volem en un futur proper i no tant proper. Hem de preparar els alumnes per a un futur que avança, que canvia molt ràpidament, un futur que no coneixem. Hem de ser capaços d'innovar, de canviar, de ser flexibles... d'investigar metodologies pròpies però també d'estudiar models d'èxit d'altres països. Voler arribar a tenir un nivell de qualitat superior del professorat és irrenunciable.

Cal tenir present que en el sistema educatiu intervenen diferents col·lectius de professionals: docents, investigadors, administratius, de serveis, del lleure... Cada col·lectiu té un perfil bàsic, unes necessitats pròpies de la seva feina i una visió de futur, i per això es necessiten unes capacitats mínimes com a punt de partida i una formació adequada al seu perfil professional.

Un dels col·lectius centrals en l'àmbit educatiu són els docents de les diferents etapes, des de la llar d'infants a la universitat i també els de l'educació no formal.

*Un col·lectiu imprescindible és el dels **formadors de formadors**, que hauria de tenir una formació molt qualificada i especialitzada.*

Tot això necessita d'un disseny molt acurat amb elements comuns per als diferents col·lectius i específics per a cada col·lectiu. La planificació cal fer-la amb una visió del sistema educatiu àmplia i de futur i en col·laboració amb professionals en actiu i especialistes dels diferents àmbits. Caldrà una formació inicial molt lligada a la pràctica i buscant un model d'alta qualificació i una bona proposta de formació continuada.

(6.1) Cal definir les característiques i els perfils dels diferents col·lectius dels professionals del sistema educatiu.

Cal iniciar una bona descripció dels diferents col·lectius que formen part del sistema educatiu, proposem una primera llista per començar a descriure les funcions que s'hauran de dur a terme en cada un dels apartats.

Administració (Departament d'Educació/Ensenyament):

Projecte global del sistema educatiu: Planificació, organització i gestió des de la mateixa administració.

Coordinació dels projectes de centre: Direcció, Consell escolar...

Universitats (dependrà de l'Àrea d'Universitats del Govern):

Direcció: Rectors, Secretaris, Caps de departament...

Administració: personal d'administració i serveis

Docents: Professorat de tots els àmbits i especialment formació inicial de mestres i professors. Diferents col·lectius de docents, segons les etapes educatives.

Investigació: Personal investigador universitari, personal de suport al professorat d'escoles i IES que vulguin investigar per millorar.

Formadors de formadors: un col·lectiu imprescindible i molt ben format

Per dur a terme una bona formació cal conèixer els perfils dels destinataris i ajustar les necessitats del sistema amb les necessitats del col·lectiu.

(6.2) Formació inicial: cal formar professionals competents (competències necessàries per desenvolupar les seves tasques) per cobrir els diferents llocs de treball.

El professorat és un col·lectiu clau per preparar els ciutadans del futur, han de ser uns professionals competents molt ben preparats, amb una dimensió humana i emocional important. Actuen en diferents nivells d'aprenentatge: escoles bressol, primària, secundària, universitats i dels àmbits de l'educació no formal i de lleure.

Cal, per tant, una formació inicial completa, basada en una bona relació i equilibri entre teoria i pràctica. Tant importants són els sabers com les actituds, les pràctiques i la reflexió sobre la feina feta. Cal un nivell alt d'exigència.

La formació que s'ofereixi tindrà en compte les necessitats del sistema i la dels llocs de treball docent. Aspectes a tenir en compte:

Desenvolupar les competències relacionades amb els llocs de treball.

Desenvolupar els coneixements bàsics per a cada etapa educativa.

Programar una formació ètica, actitudinal, de sabers i tècnica.

Facilitar un bon coneixement de l'entorn proper i del país.

Dominar la llengua catalana com a llengua del país i del sistema educatiu

Promoure el coneixement de llengües.

Equilibrar treball teòric i pràctic.

Ser capaç de treballar individualment, en petit grup i en gran grup

Promoure l'autoformació, reflexió, investigació, autoavaluació...

(6.3) Formació continuada: promoure i facilitar la formació del professorat que ocupa els diferents llocs de treball.

El professorat és un col·lectiu clau per preparar els ciutadans del futur, han de ser uns professionals competents molt ben preparats, amb una dimensió humana i emocional important. Per això és necessari disposar d'una planificació de la formació després d'haver superat la formació inicial.

Actuen en diferents nivells d'aprenentatge: escoles bressol, mestres, professorat de secundària, professorat d'universitats i personal de l'àmbit de l'educació no formal i de lleure.

Cal, per tant, partir d'una formació inicial completa, basada en una bona relació i equilibri entre teoria i pràctica. Caldrà aprofundir, analitzar, ampliar els diferents apartats tractats en la formació inicial i també en aspectes relacionats amb la pràctica diària, amb temes de psicologia, pedagogia, sociologia... llengua, cultura i país... treball personal...

Insistir en: equilibrar treball teòric i pràctic i en promoure l'autoformació, reflexió, investigació, autoavaluació...

Tot això amb propostes i actuacions des dels mateixos centres promovent formacions relacionades amb les seves necessitats i les mancances que es detectin.

També buscant propostes que s'ofereixen des de l'administració, la universitat, entitats formatives, associacions de mestres i professors.

(6.4) Formadors de formadors

Per dur a terme aquesta feina cal al tenir en compte els formadors de formadors, col·lectiu imprescindible si volem aconseguir el màxim nivell.

Per als formadors de formadors caldrà una formació específica i de qualitat. Caldrà que coneguin bé el perfil del professorat que segueixi les seves sessions, les seves necessitats i dificultats...

(6.5) Promoure la carrera professional: certificacions, actualitzacions... Descriure els mecanismes de selecció i promoció.

Descriure els mecanismes d'entrada a la carrera docent.

Oposicions, CV, experiència, certificacions...

Fixar els criteris objectius per a cada tipus de mecanisme. Valoracions i barems

Caldrà un consens entre els responsables de cada prova: Administració, universitat, sindicats...

Descriure els mecanismes de promoció dins la carrera docent.

Tipus de proves, CV, experiència, investigació...

Fixar els criteris objectius per a cada tipus de mecanisme. Valoracions i barems

Descripció curricular com a manera de recollir la feina feta durant la vida laboral:

Formació: pràctiques, certificacions i actualitzacions

Projectes: recerca i innovació

Experiència laboral

Capacitats personals

(6.6) Facilitar la interacció entre les institucions que tinguin responsabilitats en el procés formatiu:: administracions, departaments, universitats, centres...

Cal tenir en compte les universitats per realitzar el paper l'intercanvi cultural, de coneixement i de tècnica amb el món i per garantir una formació del professorat de qualitat.

Si s'estableix un corrent de confiança mútua entre l'administració, el professorat, els centres, les famílies, la universitat es poden bastir els eixos bàsics del sistema educatiu: autonomia, gestió participativa, equitat, excel·lència, avaluació. Aquesta relació s'ha de basar en la col·laboració i no en la competència.

(6.7) Millorar la imatge pública i l'autoestima dels professionals.

Cal millorar la consideració social i el prestigi dels professionals del sistema educatiu que es mereixen per la seva feina. Cal un reconeixement que els faci sentir participants i implicats en el projecte de país.

És molt important tenir en compte els professionals de l'educació a l'hora de fer el disseny del sistema educatiu i de cada una de les diferents etapes educatives.

Cal disposar d'uns mitjans de comunicació potents i que col·laborin en canviar la visió que es té del col·lectiu: Ràdio, Premsa, Televisió, Xarxes socials...

És important, també, que l'administració valori el treball dels mestres amb una retribució justa i adequada a la feina que fan i amb incentius relacionats amb la feina ben feta i amb processos de recerca i innovació educativa. Per això caldran indicadors objectius clars, transparents i públics

(6.8) Tenir en compte la necessitat de recursos humans i pressupostaris i la seva distribució.

Cal dotar d'un pressupost adequat a les necessitats i als reptes que es plantegen en el sistema educatiu.

Cal tenir en compte les necessitats del Departament de les universitats i dels centres.

- Administració i serveis
- Centres educatius: públics i concertats
- Plantilles de personal
- Formació dels diferents col·lectius
- Recursos i materials
- Beques i ajuts

Cal estudiar les possibilitats d'esponsorització, de recollida de diners...

La distribució dels diners no ha de ser, necessàriament, uniforme ni repartit per igual, cal tenir en compte el context, els centres educatius, les plantilles de personal docent, de suport, administratiu, de servei...

Cal preveure la possibilitat de flexibilitzar l'intercanvi entre partides pressupostàries.

Annex 2: PONÈNCIA COMPLETA SOBRE “UNIVERSITAT”

El Congrés Catalunya i Futur fa seus els treballs de la 1ª Convenció Ciutadana sobre la Universitat Catalana (2013/2017) cap al IV Congrés Universitari Català, sintetitzats en els documents reproduïts a continuació:

- (A) document final de “conclusions i propostes” (20-gener-2017)
 (B) document de síntesi (juny-2015) dels debats i ponències de la fase 2013/15

Els treballs complets estan recollits en el volum:

J.Ferrer, B. Padró, V. Quiroga (eds): “1ª Convenció Ciutadana sobre la Universitat Catalana”, Ed. de la Universitat de Barcelona (2017)

(A) 1ª CONVENCÍO CIUTADANA SOBRE LA UNIVERSITAT CATALANA
 (Cap al IV Congrés Universitari Català)

DOCUMENT DE CONCLUSIONS I PROPOSTES
 20-gener-2017

QUALITAT, AUTONOMIA I COMPROMÍS SOCIAL PER A
UNA UNIVERSITAT AL SERVEI I A L'ABAST DE TOTA LA SOCIETAT

(A.1) PRESENTACÍO

El “**document de síntesi**” de juny-2015 recull el resultat d'un llarg procés, endegat el 2-II-2013, que inclou 9 sessions de Tribuna Universitària (del 5-IV-2013 al 2-IV-2014), 6 ponències temàtiques (del IV-2014 al II-2015), 2 Jornades de debat (5-V-2014, 27-XI-2014) amb 3 conferències convidades, i 7 assemblees d'universitat (del 16-IV-2015 al 13-V-2015), amb una àmplia participació de la comunitat universitària.

Al gener-2016 es va iniciar la fase final d'**elaboració i aprovació del “document de conclusions i propostes”**. La seva versió inicial (març-2016) va ser sotmesa a la consideració d'institucions i entitats durant el segon trimestre i igualment la revisada (setembre-2016), durant la tardor, havent-se aprovat aquesta versió definitiva el 20-gener-2017. Es preveu l'acte públic de **presentació i cloenda al maig-2017**.

La 1ªCCUC es posa a disposició de les institucions universitàries per a participar i col·laborar en la celebració del IV Congrés Universitari Catalana, alhora que les insta a celebrar-lo. En particular, aporta el material de treball abans referit.

(A.2) CONSELL DE LA “1ª CONVENCÍO CIUTADANA SOBRE LA UNIVERSITAT CATALANA”

Format per persones significades de diferents entitats, organitzacions polítiques i sindicats, que tanmateix intervenen a títol personal.

President: Josep Ferrer (ex-rector UPC)
Vicepresident: Joandomènec Ros (president IEC)

Entitats i personalitats

Javier Asenjo (Col. Economistes de Catalunya)
 Alexandre Blasi (Pimec)
 Lena de Bottom (Assoc. IV CUC)

Josefina Cambra	(Col. Doctors i Llicenciats de Catalunya)
Clara Camps	(ILP Educació)
Xavier Cordoncillo	(Col. Enginyers Industrials de Catalunya)
Lluís Forcadell	(Ceucat)
M. Teresa Freixes	(Societat Civil Catalana)
Oriol Illa	(Taula del tercer sector)
David Miñana i Galbis	(Assemblea Nacional Catalana)
Eloi Palà	(Foment , AIJEC)
Violeta Quiroga	(Tribuna Universitària)
Gemma Rauret	(ex-directora de la AQU i de l'ANECA)
Albert Recio	(Fed. d'Associacions de Veïns de Bcn)
Borja de Riquer	(Comissió Organitzadora III CUC)
J. Oriol Rusca	(La Intercol·legial)
Vicenç Tarrats	(Consell Econòmic i Social de Barcelona)
Josep Teres	(Col. Metges de Barcelona)
Joan Vallvé	(Omnium Cultural)

Organitzacions polítiques

Jèssica Albiach	(CSQEP)
Quim Arrufat	(CUP-CC)
Antoni Castellà	(JxSi)
Pilar Diaz	(PSC)
Arcadi Oliveres	(Procés Constituent)
Fernando Sánchez	(PP)
Jorge Soler	(C's)

Organitzacions sindicals (PDI, PAS, estudiantat)

Ismael Benito	(AEP)
M. Isabel García-Planas	(CSIF)
Nil Homedes	(SEPC)
Bernat Padró	(CGT)
Josep Manel Parra	(CSC)
Ramon Sans	(UGT)
Josep Antoni Tribó	(CCOO)

(A:3) CONCLUSIONS I PROPOSTES

(A.3.0) Balanç i diagnòstic

Els darrers 40 anys, la universitat catalana ha aconseguit **homologar-se a l'entorn europeu** i participa activament a l'EEES i a l'EER. És el moment, doncs, de plantejar-se **nous reptes** i fites més ambiciosos, i alhora d'esmenar els dèficits detectats i de revertir els retrocessos dels darrers anys (en bona part per la insuficiència de recursos).

(A.3.1) La funció social

La universitat ha de ser una **institució acadèmica** de qualitat, que imparteix docència d'alt nivell, basada en la recerca avançada, i alhora un **agent de desenvolupament socio-econòmic** que faci del coneixement una eina d'equitat i benestar.

En la disjuntiva sobre com donar resposta a aquestes noves demandes (vegeu Conferència Mundial UNESCO, Paris, 1998), la 1ª CCUC reafirma el caràcter de **servei públic** de la universitat, contra l'alternativa de considerar l'educació superior

com un bé privat sotmès a tracte mercantil (Banc Mundial, 1994). Defensem, doncs, un model d'universitat basat en la **qualitat** acadèmica, en l'**autonomia universitària** com a garantia de la llibertat de pensament i d'organització, i en el **compromís social** per al ple desenvolupament de les persones i per atendre les necessitats del conjunt de la societat (administració, sector productiu, tercer sector, mercat laboral...).

Proposem una concepció global del **sistema universitari i científic-tècnic** català (universitats, centres tecnològics i de recerca...), amb assignació coordinada i planificada dels objectius de les entitats membres, que **cooperin** en comptes de competir, tot potenciant l'**equilibri territorial**.

L'objectiu general compartit és un sistema universitari promotor de **valors** humans i ètics, de l'**esperit crític**, i inserit en l'àmbit **internacional**. Alhora, arrelat al nostre entorn, compromès amb la **catalanitat**, amb el desenvolupament **sostenible** i amb la construcció d'un **país basat en el coneixement** (generalització de l'educació superior terciària, transformació del model productiu, "socialització del coneixement"...).

(A.3.2) La docència

La generalització de l'educació superior requereix **potenciar la formació** en les seves diferents vessants (universitària, professional, continuada...) i modalitats (presencial, a distància, amb diversitat i flexibilitat horària...) com a instrument de promoció individual i de desenvolupament col·lectiu.

La **qualitat** d'aquesta formació és un dels principals objectius de la universitat i resulta preocupada per tots els aspectes analitzats en els diferents apartats. En particular ha quedat afectada pels problemes de personal (recanvi generacional, reducció de plantilles...) que s'aborden més extensament a (3) i (4).

Un principi bàsic a tots les efectes és la **igualtat d'oportunitats** (per accedir als nivells superiors, a l'exercici professional vinculat al I+D, etc.), cosa que en particular ens fa optar per tendir cap a la **gratuitat** de les matrícules i l'augment de les **beques** de desplaçament i d'oportunitat, amb controls d'aprofitament igualment no discriminatoris.

D'altra banda, alertem sobre certes distorsions, tant internes (**menysteniment** de la docència envers la recerca...), com externes (excessiva **fragmentació** del saber, **conjunturalitat** de les demandes, autosuficiència de les TIC...).

Per evitar-les, calen accions acadèmiques per **revaloritzar la docència** (en l'avaluació, la selecció...), per destacar la **responsabilitat social** del professorat, per emfatitzar els **continguts** (incloent els genèrics, interdisciplinaris...) necessaris per formar persones competents i adaptables i per potenciar els **valors** que en facin ciutadans crítics.

Calen igualment accions polítiques i organitzatives, com ara establir un **mapa de docència**, clarificar el **marc i els nivells** de qualificacions (professional, grau, màster, doctorat...) i **dimensionar-los**, així com explicitar els **objectius** de cada integrant del procés formatiu (titulacions, mòduls, assignatures...). Cal garantir que els canvis de marc i de plans docents es basin en el **consens** i en l'**anàlisi** dels resultats.

(A.3.3) La recerca i la transferència dels seus resultats

Pel que fa a la producció científica, alhora que constatem el seu **bon nivell** (en la banda alta europea per nombre de publicacions i puntera en determinats temes), cal millorar-ne l'**impacte** general i la transferència dels seus resultats.

Tanmateix, cal alertar sobre el **perill de retrocés** a termini mitjà si no es reverteix urgentment la tendència dels darrers anys (retallades, bloqueig de contractacions, beques de recerca...). De fet s'està **perdent una generació** per emigració i subocupació, -ben preparada per al recanvi generacional i per a dur a terme un nou salt qualitatiu-, cosa que malmet notables esforços personals i d'inversió pública. Nogensmenys, cal cridar l'atenció sobre les **bosses** de PDI encara poc dedicat a la recerca i sobre una **competitivitat malentesa** que va en detriment de la col·laboració.

Atesa la previsible continuïtat de les dificultats econòmiques, caldrà reforçar **altres formes de finançament** addicional (fons europeus, empreses, tercer sector...), en especial en aquells projectes amb millors resultats de la recerca, tant l'aplicada com la bàsica.

Des del punt de vista organitzatiu, cal definir una política sobre estructures de recerca: **departaments** (que n'han deixat de ser l'estructura bàsica), **grups de recerca** (grandària, lideratges compartits...), **centres tecnològics i de recerca** (sovint amb bons resultats, però amb perill de descapitalitzar altres estructures de recerca a la universitat i amb insuficient regulació i transparència)...

Igualment els progressos en matèria d'**avaluació** (curricular, de projectes...) encara són insuficients en àrees específiques (humanitats, ciències socials, arquitectura, belles arts...) i en relació al doctorat (qualificació, direcció...).

En la propera etapa cal posar especial **atenció en la transferència** i aplicació dels resultats de la recerca. Són notoris els progressos, però també els dèficits quantitatius i qualitatius.

Pel que fa als qualitatius, cal prevenir contra les **possibles desviacions** (baix nivell, competència deslleials...) i en particular contra els perills de mercantilització (menysteniment de la recerca d'interès social però no comercialitzable, privatització excessiva dels beneficis de la recerca, ús privat de les infraestructures i recursos públics, facturació a costos marginals...).

El dèficit quantitatiu és principalment atribuïble a l'existència de certs recels acadèmics, a la falta d'interfases i sobretot a les mancances en el **model productiu**, ja que bona part de les empreses, en particular algunes de les més grans, viuen allunyades de l'I+D+i. Altres tenen centres propis de recerca, sovint desconnectats de la universitat. En sentit positiu, cal destacar que hi ha sectors significatius, així com Pimes, que basen la seva productivitat en la recerca, col·laborant amb la universitat.

Atesa la importància de les Pimes i del Tercer Sector a Catalunya, és especialment necessari potenciar una **estructura d'intermediació**, abastant el conjunt del sistema científic-tècnic català, que faciliti a les empreses i organitzacions socials la identificació i accés als grups de recerca escaients, alhora que incentivi el personal acadèmic per contactar amb les entitats aplicadores de les seves activitats. Aquesta estructura requeriria un **òrgan rector independent** i autònom.

En particular caldria definir un **mapa de prioritats** i excel·lència entre els diferents agents de transferència de recerca, per tal d'evitar solapaments i llacunes, alhora que fomentar la col·laboració i l'optimització de recursos per tal d'assegurar el seu retorn a la societat tant a llarg com a curt termini.

(A.3.4) La política de personal

Novament constatem que en el conjunt dels darrers 40 anys s'han produït notables **avenços en política de PDI**: habilitació, estabilitat, avaluació (sexennis...), plantilles...

Entenem que és necessari culminar-los amb la implantació d'una **carrera acadèmica** ben definida tipus "tenure track", l'**equiparació** del personal funcionari i laboral i la **flexibilització dels perfils** individuals de docència/recerca, tots els quals haurien de permetre desenvolupar plenament la carrera acadèmica. I això no només per respecte als drets individuals, sinó també per millorar el funcionament de la institució, tot fomentant la **corresponsabilització** i el sentiment col·lectiu de pertinença.

En el mateix sentit, és urgent revertir els retrocessos dels darrers anys (retallades, reforma laboral, interrupció de la carrera acadèmica, taxes de reposició, absència de RLT...) que han dut a una situació alarmant de reducció de **plantilles**, d'entrebancs i allargament dels processos d'**estabilització**, de bloqueig de les **expectatives** de promoció, d'augment de la **precarietat** i d'**estrés** laboral.

En particular, cal denunciar les **justificacions fal·laces** com ara que hi ha massa educació superior quan és encara insuficient. O també que la inestabilitat sigui saludablement incentivadora quan, ben al contrari, perjudica la qualitat: taylorisme vs. toyotisme, penalitza el pensament crític, dificulta la col·laboració...

Igualment cal garantir la plena autonomia en la **selecció** del professorat (per exemple, en el nomenament dels tribunals de places Serra Hunter), acompanyada de transparència i retiment de comptes,

En el PAS també hi ha hagut avenços notables de **professionalització** (dignificació, eficàcia...), tot i que sovint no hi ha hagut una suficient tasca de **formació** (en llengües, informàtica...).

Altres cops cal cridar l'atenció sobre els perills de retrocés en la qualitat del servei derivats, per exemple, de la **reducció de plantilles**, de la pèrdua de **drets laborals**, de la **precarització** (temporalitat, personal de suport a la recerca, contractes en pràctiques...) i de certes **externalitzacions** i subcontractacions.

En aquest sentit, cal vetllar perquè la creació d'**entitats mixtes** o de **consorcis** (TIC, biblioteques...) no suposi una privatització encoberta, ni privi al personal afectat dels drets de participació en els òrgans de representació i govern.

D'altra banda, alertem contra una deriva cap a la **jerarquització** que ha perjudicat la corresponsabilització i motivació del PAS. Igualment alertem contra una tendència **burocratitzadora** que fa més feixugues les tasques tant del PAS com del PDI.

(A.3.5) L'estudiantat

Cal analitzar i tenir una visió global del cicle de vida de l'estudiantat, des de l'accés fins la titulació corresponent. Ja s'ha dit que l'aposta per un **accés equitatiu i igualitari** ens fa optar per la gratuïtat de les matrícules i per beques complementàries, introduint la possibilitat de "beques en espècie" (transport, habitatge...). Igualment, cal aspirar a un accés més **divers i inclusiu** (població migrant, amb diversitat funcional...), més **conscient i orientat**.

Tanmateix, la igualtat d'oportunitats hauria de contemplar també l'accés als **recursos necessaris** (material docent, eines informàtiques...), la generalització de la **mobilitat** internacional, la **disponibilitat d'espais** amb equipament i ambient adequats i molt

especialment la **disponibilitat de temps**, ja que es tendeix cap l'estudi a temps complet, difícil de compaginar amb jornades de treball extern. En aquest sentit, cal replantejar el **sistema de pràctiques** (remuneració, finalitat formativa...).

Pel que fa a la carrera estudiantil, cal un anàlisi continuat dels continguts acadèmics i de les competències adquirides, com ja s'ha dit, molt especialment amb motiu de l'aplicació del **Pla Bolonya** i de la seva eventual reforma. Per evitar biaixos extra-acadèmics en el debat, cal **igualar les condicions econòmiques dels graus i màsters** (taxes, beques...), de manera que es diferenciïn essencialment per l'exigència i el nivell de formació i competències.

Cal contemplar també el valor formatiu i el benefici col·lectiu de la participació de l'estudiantat en la vida universitària: implicació en la **presa de decisions** a tots nivells (procés d'ensenyament, centre docent, universitat, sistema universitari...), que requereix el corresponent suport i reconeixement; potenciació de l'**associacionisme universitari** (espai, dotacions, col·laboracions, horaris...); participació en les comissions i processos d'**avaluació** de la qualitat (dels estudis, del professorat...).

(A.3.6) El govern

Desmentint un altre tòpic, cal remarcar que hi ha **diversos models** de govern, sense que pugui establir-se una correlació clara amb la qualitat de la universitat.

Proposem com a principis generals: el respecte als **valors democràtics**; la **corresponsabilització**, element necessari en tota "organització de professionals" com ho és la universitat; la **transparència** i el **retiment** de comptes.

En relació a aquest darrer punt, l'**avaluació** ha d'emprar criteris i indicadors adients a la missió i objectius de cada universitat, que tinguin en compte el seu context i trajectòria, cosa que sovint es troba a faltar en els rànquings o en les agències d'acreditació.

Entenem que el punt clau és la clarificació del repartiment de responsabilitats i competències entre les instàncies involucrades: l'**administració** (planificació i coordinació, regulació general...), el **consell social** (temes de major vinculació social, com ara l'avaluació o potser les negociacions sindicals), la **gerència** (plena responsabilitat econòmica) i la **comunitat universitària** (organització interna, assumptes acadèmics...). Per a fer efectius aquests canvis calen reformes estructurals, per exemple, en la composició dels Consells Socials, en el status jurídic de les gerències i en la representació (acadèmica, professional, estamental...) de la comunitat universitària en els òrgans de govern.

És en aquest darrer nivell intern on cal emfatitzar la corresponsabilització, que en particular suposa la **participació** dels diferents sectors, l'**electivitat** dels càrrecs i la **col·legialitat** de les decisions.

(A.3.7) El finançament

Entenem que s'ha de regir pels principis següents.

Suficiència de les aportacions públiques, per garantir la qualitat i l'autonomia, a partir dels objectius i dimensionaments establerts. En particular, les **aportacions privades** no han de condicionar el funcionament ni els objectius generals.

Estabilitat (en els models de finançament, en els contractes programa...) que permeti una planificació a termini llarg i mitjà.

Eficiència en la utilització dels recursos, garantida per mecanismes de retiment de comptes i d'avaluació. Novament cal desfer tòpics, alertant que els mecanismes de **mercat no resulten adequats** ja que l'oferta/demanda d'educació superior presenta falta d'elasticitat, insuficient transparència, grans externalitats positives...

Equitat en la distribució de recursos, entre les diferents entitats i actors. En particular, pel que fa a l'estudiantat ja s'ha dit que **les beques i crèdits no la garanteixen**: les taxes acaben sent dissuasives, es generen bombolles de deute estudiantil... Pel que fa a les institucions, també s'ha dit que els indicadors genèrics resulten discriminatoris si no s'adapten adequadament.

(A.3.8) Acrònims utilitzats

CCUC	Convenció Ciutadana sobre la Universitat Catalana
EEES	Espai Europeu d'Educació Superior
EER	Espai Europeu de Recerca
I+D+i	Investigació + Desenvolupament + innovació
PAS	Personal d'Administració i Serveis
PDI	Personal Docent i Investigador
RLT	Relació de llocs de treball
TIC	Tecnologies de la Informació i la Comunicació

(B) 1ª CONVENCÍO CIUTADANA SOBRE LA UNIVERSITAT CATALANA (Cap al IV Congrés Universitari Català)

DOCUMENT DE SÍNTESI I CONCLUSIONS GENERALS juny-2015

QUALITAT, AUTONOMIA I COMPROMÍS SOCIAL PER A UNA UNIVERSITAT AL SERVEI I A L'ABAST DE TOTA LA SOCIETAT

(0) INTRODUCCIÓ

- (0.1) Presentació
- (0.2) El procés
- (0.3) L'organigrama

(1) LA FUNCIO SOCIAL

- (1.1) Les noves demandes socials: institució acadèmica de qualitat i alhora agent de desenvolupament
- (1.2) L'alternativa clau: bé públic o bé privat?
- (1.3) El model social: servei públic a l'abast de tota la societat
- (1.4) Una societat equitativa
- (1.5) Un país basat en el coneixement
- (1.6) La internacionalització i la catalanitat
- (1.7) El sistema universitari català

(2) LA DOCÈNCIA

- (2.1) La funció docent de la universitat
- (2.2) L'estudiantat
- (2.3) El context social, econòmic i cultural
- (2.4) L'accés
- (2.5) L'organització de la docència

(3) LA RECERCA I LA TRANSFERÈNCIA

- (3.1) Balanç i situació actual
- (3.2) La funció investigadora de la universitat
- (3.3) Les estructures de recerca
- (3.4) El doctorat
- (3.5) L'avaluació
- (3.6) La transferència dels resultats

(4) LA POLITICA DE PERSONAL

- (4.1) El Personal Docent i Investigador (PDI)
- (4.2) El Personal d'Administració i Serveis (PAS)

(5) EL GOVERN

- (5.1) Els principis generals
- (5.2) Els espais de govern
- (5.3) Govern intern per corresponsabilització

(6) EL FINANÇAMENT

- (6.1) La suficiència de recursos
- (6.2) L'estabilitat financera
- (6.3) L'eficiència en l'assignació i aplicació dels recursos
- (6.4) L'equitat del sistema

REFERÈNCIES I BIBLIOGRAFIA

APÈNDIX 1: La Tribuna Universitària de Catalunya

APÈNDIX 2: Les Jornades per a l'elaboració de les ponències temàtiques

(0) INTRODUCCIÓ

(0.1) PRESENTACIÓ

Les universitats catalanes han assolit una millora notable en les darreres dècades, fins arribar a ser **homologables a les del nostre entorn** europeu, tant pel que fa a la qualitat acadèmica com als mecanismes de gestió. Vegeu, per exemple, [González_2014] pel que fa a nivell acadèmic i especialment a producció científica. També són evidents els progressos en creixement i en territorialització.

Es pot afirmar que, en bona mesura, la nostra universitat ha **assolit els objectius plantejats en els tres anteriors CUC** (Congrés Universitari Català) celebrats el segle passat: catalanització, autonomia, democratització, qualitat acadèmica, obertura social, entre d'altres. Vegeu al respecte [Balcells_2014].

És clar que no ens podem donar per satisfets i que cal **continuar detectant i esmenant mancances**. Tanmateix, la nostra universitat està en condicions d'abordar els **nous reptes** actuals.

Cal fer-ho, però, no pas desvirtuant l'educació superior com un bé privat susceptible d'explotació comercial, segons denuncia [Rodrigues_2014], sinó aprofundint en la línia de **servei públic** de creació i difusió de coneixement, així com de cohesió, promoció i desenvolupament social.

El debat és especialment **oportú i necessari** en el nostre país, quan s'està replantejant la seva configuració política i social amb tota profunditat i en totes direccions.

El IV CUC es proposa analitzar aquests nous reptes i proposar canvis per tal que la universitat pugui fer-hi front, tot mantenint el seu caràcter bàsic de servei públic, al servei i a l'abast de tota la societat. En definitiva, pretén **actualitzar el model social** d'universitat com un element clau del país que volem.

Per donar ple sentit a aquest propòsit cal una àmplia participació de la comunitat universitària i de la societat en general. Alhora, aquesta iniciativa ajudaria a recuperar el **sentiment col·lectiu** d'objectius compartits que tant ha caracteritzat la universitat catalana.

Es pretén culminar aquest procés participatiu amb una **fase de desenvolupament i complementació**, en base al present document que, com es detalla a continuació, ha estat elaborat al llarg de les fases anteriors:

- 9 sessions de Tribuna Universitària
- 2 jornades de debat
- 3 conferències convidades
- 6 ponències temàtiques
- 7 sessions de presentació i debat del document provisional

(0.2) EL PROCÉS

Ja en els darrers anys des de diverses instàncies s'havia suscitat la conveniència de celebrar aquest IV CUC, havent-se arribat a realitzar, per exemple, una "Jornada-Fòrum pro IV CUC" (12-novembre-2010, Arts Sta. Mònica, Barcelona). Finalment, l'assemblea de professorat de les universitats catalanes celebrada el 2 de febrer de 2013 en commemoració de la constitució del SDEUB (Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de Barcelona), el 1966, als caputxins de Sarrià, va acordar relançar el debat universitari (tant en els aspectes interns com en temes d'interès general) i molt especialment avançar cap al IV Congrés Universitari Català.

La fase prèvia (abril-13 a abril-14): 9 sessions de Tribuna Universitària de Catalunya

Com a eina per concretar aquesta iniciativa, es va endegar la Tribuna Universitària de Catalunya en la qual, mitjançant xerrades i conferències periòdiques en diversos centres universitaris, presentades per les autoritats institucionals corresponents, s'apleguessin les aportacions de personalitats acadèmiques reconegudes en cada tema i la participació de la comunitat universitària.

En el període abril-13 a abril-14 es varen celebrar 11 sessions, de les quals 9 relatives al IV CUC (vegeu apèndix 1)

La fase d'elaboració de les 6 ponències temàtiques (abril-14 a febrer-15)

Els treballs temàtics s'han organitzat en 6 àmbits, per a cadascun dels quals es va nomenar inicialment un portaveu (respectivament: Ignasi Vila, UdG; Albert Corominas, UPC; Carles Solà, UAB; Rafael Plà, UV; Jordi Mir, UPF; Esteve Oroval, UB) i després un equip de redacció i suport:

- (1) La funció social de la Universitat:
Josep Ferrer (UPC), Violeta Quiroga (UB)
- (2) La docència:
Albert Corominas (UPC), Francesc Imbernon (UB), Antoni Tribó (UPC)
- (3) La recerca i la transferència:
M.Teresa Anguera (UB), Rosa Solà (URV)
- (4) El professorat:
Rafael Plà (UV), Joan Viñas (UdL), Bernat Padró (UB)
- (5) El govern:
Jordi Mir (UPF), Marta Soler (UB), Teresa Sordé (UAB)
- (6) El finançament:
Eusebi Jarauta (UPC), Alfons Herranz (UB), Xavier Garcia (UB)

Es van organitzar dues Jornades a l'efecte (vegeu apèndix 2):

- (9-maig-14) Jornada Preparatòria: presentació i debat d'un primer esquema
(27-nov-14) Jornada de debat: presentació i debat de l'esborrany de cada ponència

Les 3 conferències convidades

Les esmentades jornades varen disposar també de 3 conferenciants convidats:

- Albert Balcells (Consell de Govern de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC); [Balcells_2014]
- Antoni González Senmartí (URV); [González_2014]
- Marco Antonio Rodrigues Dias (ex-director general d'Educació Superior de la UNESCO); [Rodrigues_2014]

La fase de síntesi i conclusions generals (abril/juny-15)

El document provisional de síntesi i conclusions (1-abril-15) va se sotmès a 7 sessions de presentació i debat, resultant-ne el present document:

- (16-abril) UdL: Josep Ferrer, Joan Viñas
(17-abril) URV: Josep Ferrer, Rosa Solà
(27-abril) UdG: Josep Ferrer, Ignasi Vila, Xavier Pueyo
(28-abril) UPF: Josep Ferrer, Jordi Mir
(7-maig) UPC: Josep Ferrer, Neus Cònsul
(11-maig) UAB: Josep Ferrer, Arcadi Oliveres, Borja de Riquer
(13-maig) UB: Josep Ferrer, Maria Teresa Anguera, Gemma Rauret

La fase de desenvolupament i complementació (juliol-15/juliol-16)

A partir de la presentació pública (juliol-15) d'aquest document de síntesi i conclusions generals, s'inicia la fase de desenvolupament i complementació, en el marc del programa "Reinicia Catalunya", al llarg del curs 2015/16.

(0.3) L'ORGANIGRAMA

La Comissió Organitzadora

Tribuna Universitària de Catalunya (<http://tribunauniversitariacat.wordpress.com>):
Josep Ferrer, Violeta Quiroga, Bernat Padró, Antoni Tribó, Josep Manuel Parra, Gisela Redondo, Lena de Botton, Alexandre Canturri, Antoni Susín.

El Consell Assessor

President: Josep Ferrer (Comissió Organitzadora)
Vice-president: Joandomènec Ros (President de l'IEC)
Vocals: Muriel Casals (Presidenta de Omnium Cultural)
Lluís Rabell (President de la Federació d'AAVV Bcn)
Arcadi Oliveres (ex-president de la Fundació Justícia i Pau)
Joan Viñas (Vicepresident de la Xarxa Lluís Vives)
Gemma Rauret (ex-directora de la AQU i de l'ANECA)
Borja de Riquer (Comissió Organitzadora III CUC)

(1) LA FUNCIO SOCIAL**(1.1) LES NOVES DEMANDES SOCIALS: INSTITUCIÓ ACADÈMICA I ALHORA AGENT DE DESENVOLUPAMENT**

En el moment de la seva creació fa un miler d'anys, la universitat tenia poca incidència en el teixit productiu (agrari, mercantil o artesanal), com tampoc com a mecanisme individual de progressió social. A hores d'ara ambdues interaccions han esdevingut molt intenses, **canviant la percepció i les expectatives** de la societat envers la universitat.

En definitiva, a les **funcions tradicionals** de la universitat (creació i difusió del coneixement, reproducció de les elits ideològiques i socials, referència crítica i intel·lectual, vehicle de permeabilitat social) s'han afegit noves demandes de col·laboració amb l'entorn socio-econòmic i de promoció personal.

El nou repte actual, doncs, és fer de la universitat no només una institució de **docència i recerca de qualitat** i alt nivell acadèmic, sinó **també un agent de desenvolupament**, tant col·lectiu com individual.

(1.2) L'ALTERNATIVA CLAU: BÉ PÚBLIC O BÉ PRIVAT?

Tal com es detalla a [Rodrigues_2014], des de certs sectors es promou una resposta a aquestes noves demandes des de la consideració de l'educació no pas com un bé públic, sinó com un bé privat i per tant objecte de mercantilització i de negoci lucratiu.

Aquesta **concepció mercantilista** comporta, no solament que l'educació superior sigui accessible només als que poden pagar-la, sinó també que els objectius de la docència i de la recerca vinguin determinats pels interessos particulars o comercials expressats pels mercats, així com que s'apliquin els mètodes i criteris habituals de les empreses mercantils en aspectes com la gestió de personal, el govern, el finançament o l'avaluació, i fins i tot que criteris exclusivament de rendibilitat econòmica decideixin sobre la continuïtat de certs estudis o assignatures.

(1.3) EL MODEL SOCIAL: SERVEI PÚBLIC A L'ABAST DE TOTA LA SOCIETAT

Ben al contrari, reafirmem que l'educació és un **servei públic** i que la universitat ha d'estar al servei i a l'abast de tota la societat, incloent-hi, però no només, l'administració, la mateixa comunitat universitària, el mercat laboral i el sector productiu. En els següents apartats s'aborda com aquest model social d'universitat es concreta i s'actualitza en matèria de docència, recerca i transferència, personal, govern i finançament. Vegem-ne ara alguns elements generals derivats del principi bàsic d'**equilibri** entre l'autonomia universitària i el compromís social.

Com s'anirà veient, l'**autonomia universitària** es concreta en múltiples facetes: estudiantat (quotes, ratios, admissió); professorat (selecció, promoció, condicions de treball); govern (elecció del rector, atribucions del patronat o equivalent); finançament (taxes, finançament privat, auditoria). El panorama internacional presenta una gran diversitat (vegeu, per exemple, [EN-2009]) per a cadascun d'aquests aspectes, però en qualsevol cas el criteri bàsic és garantir la **independència de pensament** i de crítica. Igualment l'autonomia universitària justifica que la universitat es faci **responsable dels resultats** obtinguts en funció dels recursos disponibles i de les regulacions vigents.

Per a seva banda, el **compromís social** ha d'orientar els objectius de la universitat i les seves pautes de comportament. Així, descartem les propostes de funcionament absolutament independent de cadascuna, competint entre elles.

Alternativament, aquest compromís social obliga a una total **transparència** en la presa de decisions i en la gestió, acompanyada del **retiment de comptes** sobre l'assoliment dels objectius i l'ús dels recursos disponibles.

Igualment ha de potenciar un **sentiment de col·lectivitat** amb objectius compartits, que tant ha caracteritzat la universitat catalana, en front a les actituds individualistes o grupals.

Més en general, el model social d'universitat pren com a punt de partida els objectius globals que se li demanen, com a contribució al **model de societat** al que s'aspiri

(1.4) UNA SOCIETAT EQUITATIVA

En primer lloc, doncs, la universitat s'ha de comprometre en la promoció dels **valors humans** i ètics, com ara la pau, la solidaritat, la cooperació, l'eficiència, la sostenibilitat i la igualtat. Ho ha fer tant en la seva pràctica i normativa interna, com a través de la docència i la recerca, difonent-los, argumentant-los i denunciant quan no són respectats.

Així, la **igualtat de gènere** és una assignatura pendent a les nostres universitats, on és ben evident l'anomenat efecte "tisora" (la disminució del percentatge de dones quan s'escala en la carrera acadèmica o de gestió). És clar que no hi ha voluntat suficient de conciliació familiar o de protecció de la maternitat (en l'avaluació del currículum, per exemple, no es descompten els períodes de baixa per maternitat). Menys evident és la infravaloració de les àrees de coneixement més feminitzades o el biaix masculinitzant de certs discursos sobre l'excel·lència.

Igualment, cal combatre els valors de signe contrari, alguns d'ells dominants avui dia. Per exemple, el mite de la competitivitat, que el pensament neoliberal ha erigit com a sinònim de qualitat. Ben al contrari, hem d'aspirar a un model basat en persones **competents** i en institucions **eficients**, en lloc de "competitives".

(1.5) UN PAÍS BASAT EN EL CONEIXEMENT

D'altra banda, en la situació actual del nostre país entenem que la universitat ha de ser un factor clau per avançar cap una societat basada en el coneixement en tots els seus aspectes i actuacions.

La seva contribució ha de ser, doncs, el que s'ha anomenat "socialitzar el coneixement". En particular, tornar a ser **referent intel·lectual** i crític per a la ciutadania.

De forma més explícita, caldria **generalitzar** l'educació superior (entenent tant la universitària com la professional) a tothom que tingui la capacitat intel·lectual necessària i la voluntat de fer-ho, culminant el camí iniciat fa un segle amb l'alfabetització universal. Igualment, cal promoure que els professionals en actiu i la ciutadania en general continuessin ampliant i actualitzant els seus coneixements. En particular, que les classes populars tinguessin **igualtat d'oportunitats** per accedir a la formació d'alt nivell, com també a un exercici professional vinculat a la investigació i la innovació.

La universitat, a més, ha de ser clau en el desenvolupament d'un model econòmic que necessiti i aprofiti el coneixement, tendint en particular a un **model productiu** basat en la innovació, en lloc de només en l'anomenada "competència per preu" (abaratar els costos de producció, sens millorar el producte o servei).

(1.6) LA INTERNACIONALITZACIÓ I LA CATALANITAT

La universitat ha de combinar la imprescindible **internacionalització** amb el referit compromís amb l'entorn socio-econòmic immediat i en particular amb la seva **catalanitat**. Una visió universalista compatible amb l'arrelament al propi país.

De fet, la universitat és una de les institucions responsables de la promoció de la nostra llengua i cultura. Molt especialment, del foment de l'ús científic i social del **català**. Així, l'estímul de la docència en anglés com eina d'internacionalització no ha d'anar en detriment de la impartida en català.

Igualment, pel que fa a la recerca, certs criteris d'avaluació basats en l'impacte quantitatiu van en detriment de les revistes catalanes, de l'ús del català com a llengua de recerca i dels temes de recerca vinculats al nostre **entorn cultural**, els quals sovint són precisament aquells que la nostra societat espera que la universitat se'n ocupi.

(1.7) EL SISTEMA UNIVERSITARI CATALÀ

Avançar cap a aquestes objectius globals, conjuntament amb altres actors involucrats, requereix una **acció coordinada i planificada** de tots aquests actors i en particular de les universitats catalanes. Sens entrar en possibles fórmules organitzatives (Universitat de Catalunya?), cal una visió global del "sistema universitari català", inserit en un sistema científic-tècnic de major abast que inclogui, per exemple, els **centres específics** de recerca o els parcs tecnològics.

L'actuació conjunta d'aquest sistema requeriria, per exemple, prioritzar la **cooperació** o respectar l'**equilibri territorial**, punts de vista ben diferents als de la simple competència entre entitats, com ja s'ha fet notar.

D'altra banda, el sistema universitari s'insereix en el **sistema educatiu** global, de manera que caldria una major vinculació amb l'ensenyament secundari i amb l'ensenyament professional. En particular per facilitar l'accés a la universitat.

És a partir d'aquesta coordinació i dels objectius generals referits abans que caldrà determinar els **objectius específics** de cada entitat, diferenciats entre ells i complementaris per a abastar els objectius globals. Objectius específics que, en particular, han de guiar l'**avaluació particular** de cada universitat i entitat, més enllà d'indicadors de caràcter genèric o comparatiu.

(2) LA DOCÈNCIA

(2.1) LA FUNCIO DOCENT DE LA UNIVERSITAT

La docència és la **funció originària** de la universitat, que, com ja s'ha dit, caldria continuar ampliant. De fet, en les darreres dècades, la universitat ha proporcionat formació superior a una **gran part de la joventut**, formant professionals i especialistes, mentre que, en canvi, no ha explotat completament el potencial de la **formació permanent**.

Aquesta funció està essencialment orientada a **formar professionals** d'alt nivell, que han de tenir uns coneixements específics i conèixer les implicacions de la seva activitat. I perquè siguin útils a la societat els **coneixements** adquirits han de capacitar els professionals per actualitzar-se i poder-se adaptar a l'evolució de l'entorn. Tot tenint-les en compte, la formació universitària ha de mirar **més enllà de les circumstàncies de cada moment**.

Les denominades **competències transversals** són útils i convenients per a l'exercici professional **sobre la base dels coneixements**, però sense aquests, esdevenen meres habilitats, buides de contingut.

(2.2) L'ESTUDIANTAT

Atesa la importància d'aquesta funció de docència, l'estudiantat ha de ser objecte d'especial atenció per part de la universitat. En diferents apartats abordarem temes que li afecten, com ara l'accés, l'organització de la docència, el govern o el finançament. En general, cal fomentar la seva **participació** en aquests aspectes, i especialment en els que els involucren més directament, com ara en l'avaluació de la docència (on encara la metodologia de les enquestes no resulta satisfactòria).

Fem notar la diversificació del seu perfil en diverses direccions. Per exemple, la **internacionalització** creixent, sobre tot en màsters i també en doctorat. Igualment la presència de **gent gran**, tant en la docència ordinària com en aules específiques. Tanmateix, ja s'ha dit que seria desitjable un major audiència entre els professionals en actiu, per a reciclatge i actualització.

(2.3) EL CONTEXT SOCIAL, ECONÒMIC I CULTURAL

En el context cultural actual, destaca un canvi notable sobre les **vies d'accés** al coneixement, la informació i la cultura. Per exemple, per l'ús de les TIC (Tecnologies de la Informació i Comunicació), que han propiciat experiències com les MOOC (Massive Online Open Courses). Alhora patim una progressiva **fragmentació del saber**, que dificulta una visió integrada del coneixement o fins i tot dels propis de cada titulació.

Des de l'àmbit econòmic, **visions conjunturalistes** de les necessitats de les organitzacions diverses que actuen en el sector pressionen cap a la segmentació del saber i cap a les habilitats, més que no pas cap als coneixements sòlids i integrats. En particular, hi ha un perill clar de **bipolarització** entre llocs de treball d'alta i escassa qualificació. Com ja s'ha dit, per trencar aquestes tendències, cal configurar un **sistema productiu** que necessiti el coneixement i en tregui profit.

Com també s'ha dit, es propugnen acríticament valors com la “**competitivitat**” (en comptes d'eficiència o superació), “**innovació**” (en comptes de millora) o l’“**emprenedoria**” (amb la interpretació reduccionista orientada a la creació d'empreses mercantils i no pas a tenir iniciativa o a ser pro-actiu).

En particular, aquests elements han estat presents en la implantació de l'**EEES**, (Espai Europeu d'Educació Superior) amb èmfasi excessiu en aspectes com l’“ocupabilitat” o les “competències transversals”. Fins a extrems com contraposar “**ensenyament**” i “**aprenentatge**”.

(2.4) L'ACCÉS

Element clau en el model social d'universitat és que l'accés es limiti només per la voluntat i per la capacitat intel·lectual, no pas pel poder adquisitiu. Cal, doncs, corregir la situació actual i tendir ràpidament cap a la **gratuitat** i cap a l'establiment de **beques-salari**. Calen igualment esforços per **compatibilitzar** l'estudi amb altres activitats (horaris, dedicació,...) i per possibilitar segones titulacions.

La situació és especialment preocupant en el cas dels **màsters**, on a més cal fer que l'accés sigui transparent i equitatiu, tenint en compte en particular les diferents trajectòries acadèmiques prèvies.

(2.5) L'ORGANITZACIÓ DE LA DOCÈNCIA

L'Administració ha d'assumir la responsabilitat que li correspon en la configuració del **mapa** de titulacions, evitant la proliferació injustificada de titulacions, les duplicacions o els sobredimensionaments, alhora que cobrint les llacunes existents i vetllant per l'equilibri territorial.

Més en general, cal revisar la **caracterització dels graus/màsters**, i en particular el seu grau d'especialització. A partir de l'experiència dels darrers anys, cal una reflexió i debat sobre el model de graus i màsters que es necessita. La seva estructura més adequada (3+2, 4+1) dependrà d'aquesta caracterització acadèmica, defugint canvis precipitats que poden empobrir els continguts i encarir els costos per a l'estudiantat.

A cada universitat correspon l'organització interna (tutories, metodologia,..) i l'elaboració dels plans d'estudis (assignatures, mòduls,..). Un objectiu compartit és garantir la **qualitat** i fomentar l'excel·lència quan correspongui. A tal efecte, cal clarificar els **objectius dels plans d'estudis i de cada assignatura**, sobre els quals cal basar l'**avaluació**.

En general, cal cercar la **millora** permanent (que no la “**innovació**” per ella mateixa), no sols en metodologia, sinó sobre tot en **continguts**. De fet, la **metodologia** (classes magistrals, presencialitat, per exemple) dependrà també d'altres factors com ara els recursos disponibles o la naturalesa de la disciplina.

En aquest aspecte, els departaments han de jugar un paper rellevant en la **formació** dels docents. En particular, cal tenir-lo ben present a l'hora de decidir la seva grandària, el seu grau d'especialització i la seva estructura.

(3) LA RECERCA

(3.1) BALANÇ I SITUACIÓ ACTUAL

A Catalunya s'ha fet un salt molt notable en les darreres dècades, passant de la pràctica inexistència de la recerca a assolir **nivells homologables** als europeus, i fins i tot en la banda alta, tant en quantitat com en qualitat, en àrees de excel·lència o en patents (vegeu, per exemple, [Gon-2014]).

Tot i així, encara hi ha **nínxols de professorat improductiu**, fins i tot en sèniors de màxima categoria. Sembla raonable admetre **diferents perfils** en el repartiment de tasques entre docència, recerca i gestió, però de cap manera professorat que se'n desentengui.

(3.2) LA FUNCIO INVESTIGADORA DE LA UNIVERSITAT

La simultaneïtat de la recerca amb la docència (i altres activitats, com ara l'assistència sanitària) **caracteritza** la universitat respecte a altres institucions acadèmiques i centres especialitzats. Això garanteix un alt nivell de la docència, així com de la formació en recerca, alhora que estimula tasques d'iniciació o d'accés a la recerca.

Tanmateix, la recerca resulta molt rellevant per a la **visibilitat** i el prestigi d'una universitat. De fet sovint és un factor determinant en la captació d'estudiantat, professorat, investigadors, recursos o col·laboracions.

A causa de la reducció de recursos públics, creix el risc de derivar cap a la recerca d'aplicació o **comercialització directa**. Cal un esforç per mantenir, per exemple, la recerca bàsica i aplicada general, la investigació interdisciplinària, les línies d'interès social no comercialitzables (vinculades al tercer sector o adreçades a segments socials amb baix poder adquisitiu) i la investigació-acció participativa. Igualment, les vinculades a polítiques transversals com ara la igualtat, la cultura de la pau, la sostenibilitat o la cooperació.

(3.3) LES ESTRUCTURES DE RECERCA

La recerca requereix **recursos**: de personal, de temps, d'instrumental i també emotius (cal tenir-hi l'usió, motivació o confiança en l'equip, per exemple). En aquest sentit cal alertar que les **retallades** dels darrers anys posen en perill la progressió de la recerca. Fins i tot poden tenir efectes depressors per un llarg període de temps, més enllà de la durada de les retallades, ja que s'haurà perdut l'oportunitat de garantir el **relleu generacional**.

La confluència d'aquests recursos s'ha donat generalment en els **departaments**, però han perdut protagonisme en els darrers anys, sense que hagin estat substituïts per estructures de recerca internes específiques. Novament caldria tenir-ho en compte a l'hora d'eventuals reestructuracions.

En efecte, d'una banda, sovint fora de l'àmbit universitari, s'han creat **centres específics** de recerca (CERCA), que en molts casos han potenciat amb èxit els àmbits

corresponents. Igualment, vinculats a la universitat, han aparegut **parcs científics i tecnològics** i altres entitats mixtes. Cal alertar sobre certs riscos, com ara una insuficient coordinació amb la universitat, que de vegades els ha portat a competir amb ella o a descapitalitzar-la, nodrint-se del seu professorat i captant bona part dels recursos disponibles. També cal cridar l'atenció sobre el possible menysteniment de la docència, sobre la falta de transparència en la gestió i sobre la desregularització de les condicions de treball.

D'una altra banda, s'ha potenciat **equips de recerca**, però amb polítiques sovint erràtiques que desorienten als recercaires i dificulten la consolidació dels equips. Per exemple, en el tractament de les coautories, en la grandària desitjada o en el relleu i compartició de lideratges.

(3.4) EL DOCTORAT

El doctorat és l'eina clau per a la **formació** d'investigadors. En els darrers anys s'ha potenciat el doctorat per formar investigadors **útils a altres àmbits de la societat**, més enllà de la tradicional carrera acadèmica.

Això ha comportat una sèrie de canvis (**massa canvis** en poc temps) tant en les estructures (escoles de doctorat), com en les normatives.

Malgrat això, continuen sense resoldre's del tot **problemes** com ara el reconeixement de la direcció de tesi i del caràcter docent del doctorat, o l'heterogeneïtat del format i de l'avaluació dels treballs de doctorat.

En particular, cal aprofundir en la transferència, amb iniciatives com ara el doctorat industrial (entès en sentit ampli, que inclogui l'administració o el tercer sector) o més en general **doctorats polivalents**, vàlids tant per a la carrera acadèmica com per a la inserció en el sector productiu.

Tanmateix, els majors dèficits els trobem en l'etapa posterior al doctorat, com per exemple en el tractament dels **grups emergents**.

(3.5) L'AVALUACIÓ

Cal destacar que s'ha **avançat molt** en l'avaluació objectiva de la recerca, ben conscients que és difícil evitar la **subjectivitat** en tot sistema d'avaluació per parells o referees. Potser caldria pensar, per exemple, en tercers mecanismes per a casos de divergència.

Les majors dificultats les trobem en àmbits específics (com ara Humanitats, Ciències Socials, Belles Arts o Arquitectura) que requeririen tractaments **diferenciats per àrees**. Així, la seva recerca es concreta sovint en col·laboracions, informes, projectes, obres, llibres o articles en mitjans de difusió, més que no pas en papers publicats en revistes indexades i en les llengües majoritàries. De fet moltes vegades no hi ha revistes d'impacte internacional i nacionals en aquestes disciplines, el que suposa un greuge respecte a les que tenen una llarga tradició al respecte. Només el consens internacional i nacional entre científics d'aquestes disciplines permetrà salvar aquest escull.

D'altra banda, cal estar alerta a que la necessària exigència de rendiment i de superació no degeneri en **competitivitat** malsana o fins i tot poc ètica.

(3.6) LA TRANSFERÈNCIA DELS RESULTATS

Cal alertar contra el reduccionisme de limitar la transferència dels resultats de la recerca a l'efectuada mitjançant convenis específics amb empreses. En efecte, hi ha importants **canals alternatius de transferència** cap a les administracions, el tercer sector o la societat en general que aplica i treu profit de la recerca universitària.

Pel que fa als referits convenis, els progressos realitzats són **encara insuficients**, probablement per l'actitud recelosa d'una part del professorat, però sobre tot per les mancances d'un **model productiu** basat més en la competència per preu que no pas en la innovació. Cal, doncs, fomentar la **col·laboració** amb el sector productiu, de manera que la universitat es converteixi en la proveïdora principal de coneixement, tant a través de la formació de professionals competents, com mitjançant convenis i altres iniciatives de transferència dels resultats de la recerca.

Tanmateix, cal cridar l'atenció altre cop de les possibles **desviacions mercantilistes** que de fet ja s'han produït, com ara la facturació a baix cost, la postergació dels temes no directament comercialitzables o l'insuficient nivell acadèmic de la transferència, reduïda massa sovint a simple consultoria o a treballs rutinaris.

En sentit contrari, caldria valorar adequadament les tasques de transferència que no comporten compensacions econòmiques directes, com ara les convingudes **amb entitats sense ànim de lucre** o les que generen externalitats positives generals.

(4) LA POLÍTICA DE PERSONAL

(4.1) EL PERSONAL DOCENT I INVESTIGADOR (PDI)

Antecedents i balanç

Els anys 70 i 80 es reivindicava el **contracte laboral** com a forma de defugir d'una banda la precarietat dels anomenats "professors no numeraris" i de l'altra la manca de control sobre el rendiment del professorat. Es perseguia alhora l'**estabilitat laboral** i l'obligació de retiment de comptes, és a dir, estabilitat en moments de repressió ideològica i d'estructures parafeudals i **avaluació** com a eina de millora de la qualitat.

Finalment la LRU (Ley de Reforma Universitaria) va optar per la funcionarització del PDI. Al contrari, a Catalunya s'ha apostat pel **professorat contractat estable** a tots els nivells, principalment a través del programa Serra-Hunter.

D'altra banda, la LRU reconeixia el ple dret de cada universitat a **seleccionar el seu professorat** mitjançant concursos propis, posteriorment limitat per l'exigència d'**habilitació prèvia** dels candidats. Aquest equilibri evita la tan denunciada (i exagerada) endogàmia, alhora que preserva l'autonomia universitària i la continuïtat dels equips de treball. Lamentablement, s'ha trencat en el programa Serra-Hunter, en el que la Generalitat nomena la major part dels membres dels tribunals de selecció.

També l'avaluació combina mecanismes interns de cada universitat amb altres externs homogenis, com ara el de "**sexennis**" de recerca.

Tot plegat, el balanç de les darreres dècades (sense negar deficiències) és un **progrés molt notable** en la qualitat i rendiment del professorat, especialment pel que fa a la recerca.

En particular, s'ha progressat, encara que insuficientment, en les **col·laboracions internacionals**, i en estades i intercanvis temporals. Més dificultats presenta la mobilitat, degut en gran part als problemes addicionals de rotacions o de canvi de domicili.

En canvi, la regulació del **professorat extern** (associat) no ha estat efectiva, ja que sovint s'ha superat el percentatge màxim legislatiu i s'ha desvirtuat la seva caracterització teòrica de professionals que aportaven la seva experiència externa.

Plantilles i relleu generacional

D'altra banda, es va produir també una notable ampliació i renovació de les plantilles, a redós del creixement de la universitat.

Els darrers anys de crisi han significat un **alarmant retrocés** en aquest aspecte, no només per la reducció d'efectius, sinó sobre tot perquè afecta a la generació jove (probablement la més ben preparada de la nostra història), de forma que es bloqueja el relleu generacional, cosa que constitueix un mal irreparable a termini curt i mitjà.

Estabilitat laboral: dignitat personal, qualitat institucional.

També els progressos pel que fa a estabilitat laboral estan en perill. En efecte, després de les darreres reformes laborals, la via laboral ja no és garantia suficient d'estabilitat. Més encara, la crisi ha estat aprofitada per presentar com inevitable la precarietat i la pèrdua de drets laborals, fins al punt que des de determinats sectors **es propugna la precarietat** com a presumpta forma d'estímul.

Aquest punt de vista és més propi dels llocs de treball de baix nivell (taylorisme) que no pas dels que reclamen **compromís i innovació** (toyotisme), difícilment compatibles amb la inestabilitat i la incertesa. Més encara en una institució com la universitat on la llibertat de càtedra i el **pensament crític** són indispensables.

Així doncs, l'estabilitat laboral no és només una aspiració natural de les persones, sinó una eina per a la millora i la qualitat de la universitat.

Retiment de comptes; perfils flexibles

Naturalment aquesta estabilitat ha d'anar acompanyada de mecanismes d'**avaluació i control** que corregeixen deficiències i rendiments insuficients. No es tracta de tenir una "plaça en propietat" sinó un lloc de treball estable.

Aquesta avaluació requereix una flexibilització prèvia dels perfils, permeten diferents quotes de dedicació **a la docència, a la recerca i a la gestió**, de forma variable en el temps.

La carrera acadèmica

En conseqüència la carrera acadèmica no ha de ser una cursa d'obstacles, basada en la "competitivitat" entre els participants, sinó una progressió articulada i estimulada, que fomenti l'emulació i la superació. Es a dir, mitjançant **habilitacions no**

competitives, més que no pas concursos selectius, de manera que la promoció es realitzi en base als mèrits propis i no en relació als demèrits dels altres, cosa especialment important en les tasques d'investigació, on la **cooperació** i l'intercanvi són imprescindibles.

En la situació actual, la **selecció** es concentraria en l'accés a un contracte temporal (4 o 5 anys) a temps complet, després de les etapes de doctorat i post-doc. Una avaluació favorable de la tasca desenvolupada durant aquest temps, hauria de comportar automàticament l'accés a una plaça estable, sotmès a avaluacions periòdiques per a la seva continuïtat i per a eventuais promocions. En particular, una carrera d'aquest tipus permetria ser més respectuosos amb la igualtat de gènere, com ja s'ha dit.

La gestió de personal

En general, la universitat s'enquadra en les anomenades "organitzacions de professionals", és a dir, aquelles en les que el seu bon funcionament depèn essencialment de la capacitat i l'actitud dels seus membres. Lamentablement, es pretén substituir aquest sentiment cooperativista pel de la **simple relació patrons/assalariats**.

Fins i tot si es tracta d'entitats privades lucratives, aquestes "organitzacions de professionals" s'han de regir per la **corresponsabilització** i el convenciment. De fet, en les empreses més innovadores la gestió de personal està evolucionant cap a la "coopetició", cap a compartir la informació i la responsabilitat, en definitiva, cap a la corresponsabilització.

Aquesta regla és especialment aplicable a la universitat, en tant que servei públic tal i com defensem, i on **el voluntarisme i la creativitat** del seu personal han estat i són del tot necessaris. Més encara, aquest valors formen part dels seus objectius educatius. Seria un contrasentit que la universitat, pionera en aquesta direcció, l'abandonés ara que s'està adoptant en altres àmbits.

(4.2) EI PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS (PAS)

Les anàlisis anteriors s'apliquen en bona mesura al PAS, afegint la manca d'un **model administratiu** explícit que abordi globalment la seva problemàtica. En particular ha sofert els problemes de precarització i de pèrdua de drets laborals (incloent temes com ara la prevenció de riscos laborals o psicosocials), així com l'allunyament progressiu del sentiment de pertinença a la comunitat universitària i de participació en la tasca col·lectiva.

De fet es pot dir que en el cas del PAS el **model empresarial** ha estat ja pràcticament implantat. La benintencionada voluntat de **professionalitzar la gestió**, i en particular la introducció de la figura del gerent, han derivat lamentablement en aquesta direcció. Certament, hi ha hagut progressos valuosos, com ara la millora en l'eficàcia de la gestió o l'eliminació de certes servituds pre-LRU envers alguns sectors acadèmic, però cal alertar sobre els riscos esmentats.

En particular, la reducció de plantilles i certs aspectes de la professionalització de la gestió (criteris de catalogació, noves estructures, reorganitzacions,...) fan, d'una banda, que determinades tasques administratives **no quedin cobertes** suficientment pels serveis administratius ordinaris, derivant-les cap a becaris o fins i tot cap al professorat. D'una altra, comporten l'assignació de més i més diverses tasques al PAS

actual, que ha de fer grans **esforços d'adaptació i auto-formació** (sistemes informàtics, idiomes,...), atesa la dràstica reducció del pressupost de formació (que hauria de ser del 2% de la massa salarial). Conseqüència addicional és la pràctica **paralització de la carrera professional** en el lloc de treball en els darrers anys, negant l'estímul i la recompensa a l'esforç i l'interès per a la progressió.

Cal afegir, com alerta addicional en la mateixa direcció, el foment indiscriminat de **la subcontractació i l'externalització** de serveis que, a més de poder ser vista com una transferència de capital públic al sector privat, suposa sovint un empitjorament de la qualitat del servei, així com de les condicions de treball. En el mateix sentit, la creació de **consorcis** (TIC, biblioteques) es tem com un pas cap a la privatització i, en qualsevol cas, les persones afectades es veuen segregades de la comunitat universitària i en particular de la participació en els òrgans de representació i de govern. Igualment es veu privat d'aquests drets el personal destinat a entitats de la "**corona**" (fundacions, centres mixtes,...), que sovint també pateix major precarietat i segones o terceres escales salarials.

Aquest sentiment agreujat de segregació o allunyament al qual ens venim referint afecta fins i tot a **col·lectius interns**, com ara el Personal de Suport a la Recerca (PSR), sotmès a pitjors condicions de treball (salari, horari, calendari,...), que el porten a no sentir-se identificat ni tan sols amb la resta de PAS.

(5) EL GOVERN

(5.1) ELS PRINCIPIS GENERALS

Com ja s'ha dit, en els darrers anys s'ha propugnat que la millora de la universitat requeria implantar les formes empresarials en el seu govern, adduint que el model participatiu tradicional era lent i poc eficaç. Ni aquestes crítiques, ni les suposades millores han estat argumentades i de fet una anàlisi comparativa en l'àmbit internacional (vegeu, per exemple la Tribuna Universitària de 17-oct-2013) constata que **no hi ha relació entre qualitat i forma de govern**: universitats de prestigi empenen models de govern ben diferents, alhora que cap d'ells en garanteix la qualitat. Per exemple, pel que fa a l'elecció del rector, que correspongui a un patronat extern o a la comunitat universitària (per votació directa o pel Claustre).

Atès, doncs, que la qualitat és assolible amb diferents models de govern, cal decantar-se pels més congruents amb els **valors democràtics**, i en particular amb els de **participació i elecció**.

En aquest sentit, són elements bàsics la **transparència** en la determinació d'objectius, en la presa de decisions i en la seva execució i el **retiment de comptes** sobre l'assoliment dels objectius i sobre l'ús dels recursos disponibles. Igualment, explicitar i objectivar tant com sigui possible els **criteris** de selecció, promoció i assignació (de docència, de recursos,...).

(5.2) ELS ESPAIS DE GOVERN

El punt clau és clarificar les competències dels diferents espais de govern. En particular justificarien la composició dels òrgans corresponents, així com les infraestructures i recursos necessaris en cada cas.

En primer lloc, l'**Administració** és responsable del **model** d'universitat i de la seva **planificació i coordinació** general. Per exemple, dels mapes de docència i recerca, de les condicions d'accés i de beques, de la prioritització d'àmbits de recerca, de la provisió dels recursos necessaris i dels mecanismes d'avaluació.

D'altra banda, la falta d'una distribució clara de competències ha fet que el **Consell Social** s'hagi anat decantant cap a la ratificació rutinària dels acords dels altres òrgans de govern, quant no cap a l'enfrontament amb aquests òrgans. Cal recuperar i clarificar la seva funció primigènica de **lligam amb la societat** i en particular de dinamitzador dels contactes i col·laboracions amb el sector productiu i amb les entitats socials.

En particular podria canalitzar el **retiment de comptes**, en els aspectes no directament acadèmics, interpretant els indicadors generals d'avaluació segons els objectius específics de l'entitat i en general segons les seves circumstàncies i les del seu entorn. També podria assumir la supervisió pressupostària i la negociació amb els representants sindicals.

La introducció de la **gerència** va significar un avenç en la gestió universitària. Caldria ara un pas més per professionalitzar-la i reubicar-la, de manera que pugui responsabilitzar-se efectivament de la **gestió econòmica**. En sentit contrari, les decisions sobre política universitària i gestió acadèmica haurien de recaure en els altres actors.

En particular, als **òrgans interns** de la comunitat universitària correspondrien les decisions de caràcter **acadèmic** i en general les d'**organització** interna, a més de fer propostes i relacionar-se amb els altres espais de govern.

(5.3) GOVERN INTERN PER CORRESPONSABILITZACIÓ

Com a "organització de professionals", el govern intern s'ha de basar en la corresponsabilització de la comunitat universitària, que suposa en particular la **col·legialitat** de les decisions i l'**electivitat** dels càrrecs unipersonals. Per exemple, retornant al Claustre algunes capacitats decisòries, i en particular la de revocar el rector. Igualment fomentant i facilitant la participació de la comunitat universitària en els òrgans de govern.

Ben al contrari, la jerarquitització excessiva resulta poc eficaç, malgrat la seva aparent operativitat: els esforços esmerçats en arribar a decisions ben enteses i compartides, queden sobradament compensats per l'efectivitat en la seva implementació. Igualment les intervencions externes indegudes (pretesament justificades per evitar el corporativisme o per professionalitzar el govern) resulten contraproduents.

(6) EL FINANÇAMENT

(6.1) LA SUFICIÈNCIA DE RECURSOS

La crisi ha donat l'oportunitat d'aplicar les polítiques neoliberals de **retallades** en les aportacions públiques, quan aquestes haurien de ser suficients per a garantir l'**autonomia** universitària i la **qualitat** del servei.

Això és compatible amb una certa proporció de **finançament condicionat**. Però una proporció excessiva genera perversions com ara **ingerències** externes en la

determinació dels objectius, desequilibris **territorials**, traves a la **cooperació** interuniversitària i **afavoriment** de les institucions o grups inicialment més ben situats.

Igualment es generen disfuncions si s'apliquen les **lleis del mercat**, ja que no es donen condicions per fer-ho. En efecte, es tracta d'un mercat poc transparent, amb forta regulació i centralització, inelasticitat de la oferta/demanda i grans externalitats positives.

(6.2) L'ESTABILITAT FINANCERA

L'estabilitat financera en el component de finançament bàsic és imprescindible, ja que la universitat requereix una **planificació** a mitjà i llarg termini (per exemple, creació de centres docents o de grups de recerca), tant en inversions com en plantilles.

En aquest sentit sembla adequat l'ús de **contractes-programa**, però no pas mecanismes vinculats directament al mercat laboral o a la competència entre universitats, que resulten ineficients fins i tot des d'un punt de vista merament tècnic com s'ha dit abans.

(6.3) L'EFICIÈNCIA EN L'ASSIGNACIÓ I APLICACIÓ DELS RECURSOS

Reiterem que ja s'han fet notar les ineficiències derivades d'una inadequada aplicació de les lleis del mercat o de l'ús de mecanismes conjunturalistes. Afegim ara les causades per una insuficient **delimitació de competències** i responsabilitats, molt distribuïdes, o per l'ús d'**indicadors** inadequats (per exemple, el rendiment acadèmic) que fins i tot poden induir a pràctiques contraproductives per a la qualitat acadèmica.

En particular, en relació als **convenis** de col·laboració externa (beneficiosa en molts casos) cal corregir desviacions com ara la competència deslleial amb gabinets externs, la facturació a costos marginals, la desvirtuació de les exigències acadèmiques o les retribucions complementàries dins la jornada laboral ordinària.

(6.4) L'EQUITAT DEL SISTEMA

Ja s'ha comentat que uns mecanismes inadequats de finançament poden generar discriminacions entre institucions, grups de recerca o territoris.

A nivell individual, l'augment de taxes i matrícules resulta dissuasori per a l'estudiantat amb menys recursos, malgrat una eventual disponibilitat de crèdits, i per tant resulta socialment injust. Ben al contrari, cal tendir cap a la **gratuitat** i a la implantació de **beques-salari**, invertint l'evolució dels darrers anys que ens ha situat com una de les universitats d'Europa més cares i amb menys ajuts per a l'estudiantat.

D'altra banda, tampoc a la major part d'Europa els preus públics no es referencien al rendiment acadèmic, ni als **costos de la docència**. Aquests costos no són de fet una variable exògena i resulten difícils de quantificar, no podent-se reduir a un simple percentatge de la despesa total de la universitat.

REFERÈNCIES I BIBLIOGRAFIA

[AC_2008] Associació Catalana d'Universitats Públiques: Llibre Blanc de la Universitat de Catalunya (2008)

[Bal_2014] Albert Balcells: “Els anteriors 3 congressos universitaris catalans”; conferència convidada a la Jornada Preparatòria del IV CUC (9-maig-2014)

[BM_1994] Banco Mundial: “Higher Education: The Lessons of Experience”(1994)

[Br_2000] Josep M. Bricall: Informe Universidad 2000

[Ca_2003] J. Calero, E. Oroval, D. Rodríguez: “La financiación de las universidades en Catalunya”. A M.J. San Segundo (coord.): “La financiación de las universidades: un análisis por comunidades autónomas”. Editado por la Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas (CRUE). Pàgs 215 a 249 (2003)

[CS_2010] A. Corominas, V. Sacristán (coords.): “Construir el futuro de la universidad pública”. Icaria (2010)

[CE_2007] Círculo de Empresarios: “Una universidad al servicio de la sociedad” (Madrid, 18/12/2007)

[CE_2012] CEDEFOP, Centro Europeo para el Desarrollo de la Formación Profesional: “Future skills supply and demand in Europe”. Forecast 2012. Research Paper, 26, p.29

[Cor_2010] Molly Corbett Broad: “Academic Freedom & Institutional Autonomy in the USA: balancing rights and responsibilities”. Comunicació al Consell d'Europa (Estrasburg; 8-nov-2010)

[CRUE_2010] Conferencia de Rectores de Universidades Españolas: “La Universidad Española en Cifras” (2010)

[CU_2010] Consejo de Universidades: “Documento de mejora y seguimiento de las Políticas de Financiación de las Universidades para promover la excelencia académica e incrementar el impacto del Sistema Universitario Español (SUE)” (2010)

[DGJF_2013] E. Diez, A. Guamán, A. Jorge, J. Ferrer: “Qué hacemos con la universidad”. Alkal (2013)

[EK_2009] T. Estermann, T. Nokkala: “University Autonomy in Europe I: exploratory study”. European University Association (2009)

[EKS_2011] T. Estermann, T. Nokkala, M. Steinel: “University Autonomy in Europe II: the scorecard”. European University Association (2011)

[Eu_2013] EuropeG: “La reforma de la universitat. Un impuls a la competitivitat de l'economia espanyola” (Policy Brief núm. 4; 2013)

[GC_2012] Generalitat de Catalunya: “La millora de la governança universitària a Catalunya: reptes, propostes i estratègies. Informe de la Ponència per a l'estudi de la governança del sistema universitari de Catalunya” (2012)

[Gon_2014] Antoni González Senmartí: “La universitat catalana, avui”; conferència convidada a la Jornada Preparatòria del IV CUC (9-maig-2014)

[Gue_2012] S. Guerrero Bonet: “Financiación y gobierno de las universidades públicas”. Universitat Autònoma de Barcelona (2012)

[Hi_2014] N. Hirtt: "Educar y formar bajo la dictadura del mercado de Trabajo". L'école démocratique (<http://www.skolo.org/spip.php?article1662&lang=fr>) (2014)

[HP_2011] J. Hernández Armenteros, J.A. Pérez Garcia: "La financiación universitaria española. Nuevas perspectivas en un horizonte de austeridad y compromiso social". Editat per Fundació Europea Sociedad y Educación (2011)

[HP_2014] J. Hernández Armenteros, J.A. Pérez Garcia: "Crisis fiscal, finanzas universitarias y equidad contributiva. Una reformulación del modelo de financiación de los usuarios de los servicios educativos universitarios". Editat per Fundació Europea Sociedad y Educación (2014)

[Kn_2006] J. Knight: "Comercial crossborder education: implication for financing higher education", en GUNI Series on the Social Commitment of Universities, 1, pp.103-112 (2006)

[La_1964] A. Latorre: "Universidad y sociedad". Ariel, Barcelona (1964)

[Ma_2011] A. Martí Monterde: "La destrucció de la recerca en Humanitats a Catalunya". A L'Espill, n.38, p.167-172 (2011)

[ME_2014] Ministerio de Educación, Cultura y Deporte: "Datos básicos del sistema universitario español. Curso 2013-2014" (2014)

[Min_1984] H. Mintzberg: "La estructuración de las organizaciones". Barcelona, Ariel (1984)

[Mir_2013] M.T. Miras Portugal: "Propuestas para la reforma y mejora de la calidad y eficiencia del sistema universitario español". Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2013)

[OC_2012] OCDE: "Better Skills, Better Jobs, Better Lives. A strategic approach to Skills Policies" (2012)

[Or_1931] J. Ortega y Gasset: "Misión de la Universidad" (1931)

[OS_2012] Observatori del Sistema Universitari: "Quant paga l'estudiant? - Preus i taxes de matrícula universitària a Catalunya, a Espanya i al món" (www.observatoriuniversitari.org) (2012)

[OS_2013] Observatori del Sistema Universitari: "El preu de la carrera – Preus universitaris 2013-14 a Catalunya i anàlisi de l'evolució del preu total dels estudis" (www.observatoriuniversitari.org) (2013)

[OS_2014] Observatori del Sistema Universitari: "El cost d'estudiar a Europa – Preus, beques préstecs i altres ajuts a l'estudi a les universitats europees". (www.observatoriuniversitari.org) (2014)

[OS_2015] Observatori del Sistema Universitari: "El finançament de les universitats públiques a Catalunya, 1996-2014" (www.observatoriuniversitari.org) (2015)

[PG_2008] L. de Pablos Escobar, M. Gil Izquierdo M: "Análisis de la incidencia de reformas en el sistema de financiación de la educación universitaria en España a partir

de un modelo de comportamiento". Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública, 184-(1/2008): 117-152.

[PH_2013] J.A. Pérez Garcia, J. Hernández Armenteros: "Instrumentos para una financiación eficaz de las universidades". Editat per Fundació Europea Sociedad y Educación (2013)

[Rod_2014] Marco Antonio Rodrigues Dias: "Resistencia y sumisión en las políticas educacionales de este inicio de siglo"; conferència convidada a la Jornada de Debat del IV CUC (27-novembre-2014).

[SA_2007] J. Salmi, A. Saroyan: "Las tablas de clasificación como instrumentos definitorios de las políticas: la economía política de la rendición de cuentas en la educación terciaria", en GUNI Series on the Social Commitment of the Universities, 2, p.79-95 (2007)

[Ti_2006] J.B.G. Tilak: "Private higher education: philanthropy to profits", en GUNI Series on the Social Commitment of Universities, 1, pp.113-121 (2006)

[UN_ 1999] UNESCO: "Conferencia Mundial sobre la Ciencia para el Siglo XXI: Un Nuevo Compromiso" (Budapest, 1999).

[VH] H.J. Van Hinkel, M.A. Rodrigues Dias: "Retos institucionales y políticos de la acreditación en el ámbito internacional", en GUNI Series on the Social Commitment of the Universities, 2, pp.37-57 (2007)

APÈNDIX 1.- LA TRIBUNA UNIVERSITÀRIA DE CATALUNYA

En el període d'abril/13 a abril/14 s'han celebrat 11 sessions de Tribuna Universitària de Catalunya, 9 de les quals relacionades amb la temàtica del IV CUC:

(1) 15 d'abril de 2013

L'informe Wert

Albert Corominas (catedràtic de la UPC; membre de la Comissió de Governança del Parlament de Catalunya).

Presenta:

Norbert Bilbeny (degà de la Facultat de Filosofia de la UB)

(2) 25 d'abril de 2013

El govern de la universitat: millores en el model democràtic vigent

Vera Sacristán (professora i ex-viceirectora de la UPC; membre del Observatori del Sistema Universitari)

Presenten:

Anna Escofet (degana de la Facultat de Pedagogia de la UB)

Albert Batalla (degà de la Facultat de Formació de Professorat de la UB)

Josep Batista (degà de la Facultat de Psicologia de la UB)

(4) 17 d'octubre de 2013

Models de govern en universitats de prestigi

Marta Soler (Professora de Sociologia de la UB; Doctora per la Universitat de Harvard)

Presenta:

Atilà Herms (degà de la Facultat de Física de la UB)

(6) 21 de novembre de 2013

El finançament de la universitat pública

Esteve Oroval (Catedràtic d'Economia Aplicada de la UB)
J. Oriol Escardibul (Professor Titular d'Economia Aplicada de la UB)

Presenta:

Neus Cònsul (directora de l'ETS d'Enginyeria Industrial de Barcelona de la UPC)

(7) 10 de desembre de 2013

Impactes i reptes del sistema universitari català

Francesc Xavier Grau (Rector de la URV)
Josep M. Vilalta (Secretari Executiu de la Associació Catalana d'Universitats Públiques)

Presenta:

Lourdes Cirlot (Vicerectora de Relacions Institucionals de la UB)

(8) 13 de febrer de 2014

Les condicions laborals del professorat i la qualitat de la universitat

Rafael Pla (President de la Comissió de Formació de la APJ de la UV)
Xavier Domènech (Comitè d'Empresa de PDI laboral de la UAB)
Enric Martínez-Herrera (Comitè d'Empresa de PDI laboral de la UPF)

Presenta:

Miquel Soriano (Vicerector de PDI de la UPC)

(9) 25 de febrer de 2014

Recerca en Humanitats i Agències de Qualitat

Joan Manuel del Pozo (Professor de Filosofia de la UdG, ex-Conseller d'Educació i Universitats)

Antoni Martí Monterde (Professor de Teoria de la Literatura i Literatura Comparada, UB)

Presenta:

Norbert Bilbeny (degà de la Facultat de Filosofia de la UB)

(10) 18 de març de 2014

Universitat, Ciència i Societat

Lluís Torner (President de Centres de Recerca de Catalunya, CERCA)

Arcadi Oliveres (President de la Fundació Justícia i Pau)

Presenta:

Jordi Ros (director de la ETS d'Arquitectura de Barcelona de la UPC)

(11) 2 d'abril de 2104

La docència a la universitat

Albert Corominas (Catedràtic de la UPC)

Francesc Imbernón (Catedràtic de Didàctica de la UB)

Nora Catelli (prof. de la UB, Scientific in Charge IOF)

Presenta:

Adolfo Sotelo (Degà de la Facultat de Filologia de la UB)

APÈNDIX 2.- LES JORNADES PER A L'ELABORACIÓ DE LES PONÈNCIES TEMÀTIQUES

JORNADA PREPARATÒRIA (9 de maig de 2014)

Institut d'Estudis Catalans

9: Recepció i confirmació de la inscripció

9.30: Sessió plenària d'obertura

- Obertura i presentació
- ELS ANTERIORS 3 CONGRESSOS UNIVERSITARIS CATALANS
Albert Balcells (Consell de Govern de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC)
- LA UNIVERSITAT PÚBLICA CATALANA AVUI
Antoni González Senmartí (URV)

11: Descans

11.30: Sessions paral·leles per àmbits de treball (Facultat de Filosofia de la UB)

16.30: Sessió plenària de cloenda

JORNADA DE DEBAT (27 de novembre de 2014)

Fac. Economia i Empresa UB

9.00: Recepció i confirmació de la inscripció

9.30: Sessió plenària d'obertura:

- Presentació: Elisenda Paluzie (degana de la FEE, UB)
Joandomènec Ros (president IEC)

Josep Ferrer (president Consell Assessor IV CUC)

- RESISTENCIA Y SUMISION EN LAS POLITICAS EDUCACIONALES
DE ESTE INICIO DE SIGLO

Marco Antonio Rodrigues Dias (ex-director general d'Educació Superior de la UNESCO)

- Presentació de les síntesis de les ponències

11.15: Descans

11.45: Debat de ponència (sessió plenària):

(1) La funció social de la universitat

14.00: Descans

16.00: Debat de ponències (sessions paral·leles):

(2) La docència: ETS Enginyeria Industrial, UPC

(3) La recerca: Fac. Farmàcia, UB

(4) El professorat: EPS Edificació, UPC

(5) El govern: Fac. Física, UB

(6) El finançament: ETS Arquitectura Bcn, UPC

Annex 3: PONÈNCIA COMPLETA SOBRE “CONEIXEMENT I RECERCA”

octubre-2018

Ponència sobre Coneixement i Recerca a Catalunya, basada en el debat i posta en comú d'aportacions treballades el 3 de març de 2018 a la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (vegeu apèndix).

(0) Introducció

- (1) Els recursos: el factor humà, les infraestructures, l'entorn i els recursos econòmics
- (2) La col·laboració públic-privada
- (3) La gestió i la governança
- (4) La projecció de la recerca a la societat
- (5) Els límits ètics

(0) Introducció

Considerant que la recerca impulsa el coneixement, i que el coneixement és bàsic per al desenvolupament d'un país atès que la comercialització que produeix la recerca tendeix a passar en les proximitats geogràfiques de les fonts de coneixement que l'ha generat, els participants d'aquests debats han analitzat la situació actual de la recerca al nostre país, les seves potencialitats i mancances. Aquest treball ha donat lloc a una sèrie de propostes que caldria tenir en compte de cara al futur.

Aquestes propostes han estat agrupades en cinc apartats principals, tenint en compte l'entorn en que ens trobem, considerant el món caracteritzat per la globalització i en l'esclat de la ciència i la tecnologia.

La situació actual de la recerca a Catalunya es pot valorar per una sèrie de paràmetres que ens permeten comparar-nos amb altres països de l'entorn. A Catalunya s'inverteix en recerca el 1,46 % del PIB, a Espanya és el 1,2 %, però en els països més capdavanters d'Europa aquest percentatge arriba al 3,26 a Suècia, 2,88 a Alemanya i 2,23 a França. Això representa que la recerca a Catalunya es du a terme amb uns recursos molt limitats. Actualment els fons de recerca disponibles són gestionats en un 80% per les universitats i la resta pels centres i ens vinculats. En quant a la seva procedència els fons provenen de: 35.5% del Govern de Espanya, 23.5% de la UE, 8.6 % de la Generalitat de Catalunya, 27.4% d'empreses i institucions i el 5% restant és no especificat. En aquest aspecte cal remarcar que la captació de recursos de la UE és, en proporció de població, el doble de la resta d'Espanya.

Tot i així, els ràtios sobre els resultats de la recerca a Catalunya són comparativament bons. Fent un estudi de la despesa de R+D respecte al PIB i l'impacte de la producció en els països de la UE, Catalunya queda en el quadrant "Recursos Baixos - Alt Impacte", juntament amb BE, GBR i LUX. En quant a la seva producció comparativament és molt elevada, ja que tenint el 0,1% de la població mundial en recerca es publica el 1,3% dels treballs del món. En quant a l'impacte de les publicacions, també estem tenint ràtios molt elevats. Dins del rànquing mundial dels investigadors més citats, Catalunya té 19 investigadors dels 57 de l'estat espanyol, el que representa el 33% de tot l'estat, essent el 16% en població.

En aquest context les propostes concretes agrupades en aquests cinc punts generals que han sorgit són: recursos; col·laboració públic-privada; gestió i governança; projecció de la recerca a la societat, i límits ètics.

(1) Recursos

Els recursos necessaris per dur a terme la recerca bàsicament consisteixen en el potencial humà, les infraestructures disponibles, l'entorn i els recursos econòmics.

En l'aspecte del factor humà, cal tenir en compte que actualment a Catalunya hi han uns 35.000 investigadors i professors universitaris dedicats a la recerca, el que representa una proporció inferior al 0,75% sobre la població activa, un valor molt inferior a la mitjana europea que és del 1,2%. Aquesta xifra arriba al 2% a Dinamarca o al 1,6% a Alemanya. Aquesta mancança de personal dedicat a la recerca a Catalunya es veu agreujat pel fet de disposar de molt poc personal tècnic i administratiu de suport a la recerca.

La promoció en la recerca comporta realitzar, després de les etapes de grau i màster, el doctorat. Aquesta etapa formativa està orientada a desenvolupar les capacitats de recerca a través d'un treball que hauria d'aportar nous coneixements a la comunitat científica. Aquest objectiu no és fàcil d'assumir en un món tant dinàmic i d'un progrés tècnic i científic tant accelerat. Actualment aquests estudis constitueixen més un pas necessari per a la promoció dins la carrera acadèmica, que no pas una verdadera millora de la capacitat per a la recerca, especialment en el camp tecnològic. Aquest fet es pot visualitzar amb la baixa valoració del títol de doctor en la selecció de personal a la indústria. Aquesta visió poc valorada del doctorat a la indústria comença a revertir en la promoció dels doctorats industrials i els bons resultats obtinguts. Cal per tant que les universitats impregnin de ciència, innovació i tecnologia els seus estudiants i que els motivin a identificar oportunitats disruptives i portar-les a la societat.

Malgrat que la proporció d'investigadors es molt inferior a la mitja europea les dades sobre la producció científica consultant els índex internacionals donen una visió global com a positiva de la recerca a Catalunya, això es deu en gran part a l'excel·lència individual de molts investigadors que dona el país, i aquest nombre d'investigadors rellevants s'ha vist incrementat en els darrers anys amb la captació de talent aconseguida amb el programa ICREA, que ha donat un gran resultat, tot i els minsos recursos de que es disposava.

És evident que per potenciar el sector de la recerca a Catalunya, que hauria de ser un dels objectius principals de la Catalunya del Futur, caldria dotar tant als instituts, universitats i centres de recerca del personal necessari per assolir estàndards europeus. Aquest creixement hauria de resoldre tant el problema de l'estabilització laboral de molts investigadors, que al llarg dels anys sols han pogut disposar de contractes molt en precari que en general s'han mantingut per la seva vocació, tot assegurant també l'acreditació de mèrits necessaris. Independentment de la promoció del personal propi, s'hauria també de potenciar els programes de captació de talent tal com ha representat el programa ICREA o el Serra Hunter, tant per reforçar els equips de recerca com per poder recuperar els millors investigadors que han completat la seva formació en acreditats centres de recerca arreu. Les negatives experiències a que ha donat lloc el programa Serra Hunter, segurament no han estat motivades per un mal enfocament dels seus objectius, sinó perquè en moltes convocatòries s'ha vist obligat a aplicar-ho més per a la consolidació de casos molt clamorosos de precarietat que per la captació de nou talent.

Aquest creixement necessari del personal dedicat a la recerca hauria d'anar acompanyat també d'un major creixement del personal de suport tant tècnic com administratiu, ja que actualment aquest dèficit encara es major que el del nombre d'investigadors, i una gran part de la dedicació actual dels investigadors s'ha d'orientar a tasques administratives i tècniques que resten eficaçia a la dedicació a la recerca.

Sobre les infraestructures, es constata que es disposa d'instal·lacions singulars tals com, el sincrotró Alba, el centre de Supercomputació *Mare Nostrum*, el Centre Nacional d'Anàlisi Genòmica, així com les de molts instituts o centres de recerca molt especialitzats tals com l'ICFO, CNME, IBEC, NMR, CBATEG o el CRB. Tot i això, a la major part dels centres del sistema global de recerca, es comença a tenir un creixent dèficit d'infraestructures degut a les restriccions econòmiques degudes a l'ofec econòmic que estem patint en els darrers anys.

En la Catalunya del Futur, considerant que s'hauria de reforçar el sistema de recerca, caldria fer un esforç per dotar els instituts, universitats i centres de recerca també de recursos suficients per poder disposar de l'equipament actualitzat que es requereix per dur a terme una recerca de qualitat en tots els àmbits. Molts d'aquests centres de recerca no requereixen de grans equipaments especialitzats, i per manca de recursos sols poden disposar de l'equipament associat a determinats projectes competitius, en canviés molt més problemàtic aconseguir els recursos per proveir-se d'equipaments de relativament baix cost que són necessaris per poder engruixir la base de nous col·laboradors en la seva etapa formativa i poder iniciar també nous grups i línies de recerca, així com del manteniment. Aquest problema s'agreuja comparativament a les universitats que disposen normalment encara d'una pitjor situació en infraestructura de personal de suport i de recursos econòmics que els instituts de recerca.

L'entorn. L'activitat de recerca en el camp de les ciències i la tecnologia es veu obligada a disposar d'un entorn adient per poder crear ecosistemes proclius que facilitin la generació de les necessàries sinergies tant per aconseguir els objectius fixats com l'eficàcia. Els positius ràtios obtinguts en el sistema de recerca de Catalunya es deuen en part a l'esperit innovador i inquiet de molts joves i per altre part també al ric entorn que ha assolit Catalunya en camps com la indústria, els serveis o la salut. En el sector industrial cal destacar l'elevat nombre d'indústries a Catalunya, 37.000. Però la tipologia d'aquestes empreses està totalment decantada cap a la petita empresa, ja que el 93% d'aquestes empreses són de menys de 50 treballadors i sols el 1% són empreses de més de 250 treballadors.

A la Catalunya del futur s'haurien d'orientar polítiques fiscals per aconseguir la implantació de la mitjana i gran empresa o afavorir el seu creixement, afavorir la potenciació o la creació d'ecosistemes distribuïts pel territori proclius per la promoció industrial, i readaptar la tasca sindical a la dinàmica empresarial que ha comportat el desenvolupament de les noves tecnologies.

Recursos econòmics. Es evident que per potenciar la recerca cal dedicar-hi els recursos adients i malauradament, el 1,46 % del PIB que actualment es dedica a la recerca ens allunya dels països més capdavanters d'Europa, que inverteixen percentatges molt superiors. Els recursos dedicats a la recerca provenen per una part de l'administració (35%), tant de l'estat com de la Generalitat, de la CE (8%) i de la pròpia indústria (57%). La recerca realitzada als instituts, universitats i centres de recerca representa el 42% en termes econòmics, mentre que la recerca realitzada a les empreses del sector privat representa el 58%.

Es difícil que la recerca en el sector privat creixi significativament en els propers anys donada la tipologia del teixit empresarial català, dominat bàsicament per la petita i mitjana empresa. En canvi amb la situació actual la major part dels recursos públics provenen del fons dedicats a la recerca del govern espanyol, que inverteix en R+D el 2018 el 1,3% del seu pressupost, però que en realitat no tots aquest recursos arriben a les convocatòries competitives que es convoquen, ja que de forma indirecta part

d'aquest recursos s'inverteixen en despeses de defensa. A la pràctica, el 26,7% de la despesa pública per a recerca científica correspon a programes militars. Aquesta part del pressupost per a recerca militar suposa quasi 3 vegades més que el dedicat a recerca científica bàsica, i només 5 empreses vinculades a la indústria militar s'emporten el doble de diners dels que reben totes les Universitats i el CSIC per a R+D civil.

La captació de recursos provinents de l'estat en convocatòries competitives, els instituts, universitats i centres de recerca n'aconsegueixen un total del 21% en teoria tenint en compte criteris de qualitat. Aquesta proporció assoleix en moltes convocatòries fins a percentatges del 40% dels recursos captats pels centres de tot l'estat en convocatòries competitives europees, també concedides per criteris de qualitat, però atorgades per comissions d'experts internacionals. Essent Catalunya l'1% de la població europea, el sistema de recerca català obté el 1,5% de recursos en recerca de la CE en projectes competitiu tenint en compte aquests criteris de qualitat.

El poder destinar més recursos a la recerca a la Catalunya del futur passa doncs per una part per destinar un major percentatge del PIB a la recerca amb recursos públics, però també fomentant la inversió privada en recerca mitjançant mesures fiscals més favorables a la recerca i també desenvolupant la llei de mecenatge i altres iniciatives, com per exemple la Marató de TV3, de forma que resulti més favorable per aquest tipus de contribucions a la recerca.

(2) Col·laboració públic - privada

El sistema de recerca, especialment en l'àmbit de les ciències i la tecnologia, està constituït bàsicament per la conjunció del sector públic i del sector privat en proporcions al nostre país molt similars. És evident que per impulsar la recerca s'ha de potenciar les sinèrgies entre aquests dos sectors facilitant i potenciant la col·laboració públic - privada. Un dèficit endèmic de la recerca pública al nostre país és la manca de projecció industrial dels seus resultats, el que es visualitza amb el reduït nombre de patents llicenciades que el sector públic genera i la limitada transferència de tecnologia a la indústria, tot i els increments obtinguts els darrers anys.

En la Catalunya del futur caldria doncs establir estratègies orientades a obtenir una millor col·laboració en recerca dels sectors públics i privats, el que es podria aconseguir mitjançant mesures fiscals que incentivessin aquestes polítiques, així com invertir també en ajuts que fomentin indirectament aquesta col·laboració, com podria ser per exemple una major dotació de beques per la realització de doctorats industrials.

Tradicionalment, la recerca es du a terme en dos entorns: a les empreses establertes, convencionals, i als centres de recerca públics i privats (universitats, etc.). Però en els últims anys han agafat molt impuls nous actors més dinàmics com són les spin-offs i les startups.

Les startups tenen unes característiques radicalment diferents a les de les empreses tradicionals. Es mouen per expectatives i han conformat una cadena de valor específica, de característiques particulars constituïda per talent, diner i èxit. El talent com a concepte genèric que engloba coneixement, iniciativa i una idea a desenvolupar. El diner per a poder-ho materialitzar i que pot provenir d'entitats de suport, polítiques públiques i inversors. I l'èxit que representa a la vegada la sortida al mercat de la idea materialitzada, així com assolir l'èxit esperat per poder mantenir i desenvolupar la startup creada. Aquesta cadena de valor genera a cada territori els ecosistemes emprenedors, normalment al voltant de grans ciutats.

Les startups són empreses orientades a un creixement ràpid, que obtenen la velocitat amb diners aportats per formes de finançament no aplicables a empreses tradicionals (business angels, societats capital llavor, plataformes crowd, etc.), .

Les spin-off a diferència de les startups sorgeixen d'un altre entitat com a via de desenvolupament dels resultats de la recerca que obre noves perspectives, i normalment no assoleixen un desenvolupament tant ràpid, però amb menys risc que una startup, ja que parteix normalment d'una realitat anterior.

Avui hi ha una sòlida corrent d'opinió acadèmica i política que defensa que l'emprenedoria i les startups són precisament les eines que permeten treure rendiment a aquesta aposta pel coneixement. A la Catalunya del futur, caldrà doncs tenir molt en compte aquest nou paradigma industrial, que troba al nostre país un entorn i un ambient molt favorable per aquest tipus d'iniciatives, i que a Barcelona ja ha permès desenvolupar un conjunt de més de 2.000 startups amb un capital llavor que el 2017 va superar els 600 M€. Tot i aquesta favorable situació, caldria potenciar-la amb les esmentades polítiques fiscals d'incentivació al finançament de la R+D.

(3) Gestió i Governança

El desenvolupament eficient del sistema públic de recerca implica abordar el tema de la governança. Actualment la direcció de les universitats i centres de recerca públics correspon a un acadèmic doctor escollit pels membres de la comunitat tant el personal acadèmic com el personal auxiliar i l'alumnat en el cas de la universitat. Aquest model de governança ha estat molt qüestionat perquè l'accés i continuïtat al càrrec depèn freqüentment de compromisos que no tenen res a veure amb la qualitat de la docència i la recerca. Per altre part, un model més americà s'orienta cap a una direcció més professionalitzada seguint objectius sorgits de la societat o d'un patronat. Aquest model, que ha demostrat clarament ser més eficient, també es qüestiona per el presidencialisme de la direcció en front d'una gestió més democràtica.

La Catalunya del futur hauria d'afrontar aquest debat, i resoldre qüestions pendents tals com els incentius per la tasca desenvolupada, el model de contractació del personal, l'estabilitat funcional versus contractual, i afrontar la exigència de la transparència, rendiment de comptes personal i col·lectiu, i la visualització del retorn social.

També caldrà resoldre el poder compatibilitzar autonomia i prioritats estratègiques de país, i optimitzar l'eficàcia i el rendiment amb la burocràcia necessària per fer possible el grau de transparència que exigeix el poder merèixer la confiança de la societat.

(4) Projecció de la recerca a la societat

La Catalunya del futur s'ha de plantejar unes prioritats estratègiques de país en recerca que permetin projectar el progrés científic i tecnològic en una millora real de la qualitat de vida i dignitat de les persones.

Cal un pacte per la recerca que asseguri els recursos necessaris per assolir els nivells de producció i qualitat en recerca a nivell europeu, uns recursos que cal compatibilitzar amb altres tant imprescindibles com els dedicats al ensenyament o a la sanitat. Mentre que aquest tenen una visibilitat i justificació més immediata, els resultats de la inversió en recerca són menys tangibles socialment. Per poder justificar l'assignació dels recursos en recerca, com també en cultura, cal assegurar una visibilitat del seu retorn a la societat. Aquesta necessitat del retorn ha de ser compatible amb la llibertat de càtedra, el que no obliga a una distribució homogènia dels recursos, sinó que aconsella una distribució basada en objectius i prioritats més acceptades socialment.

Les polítiques de recerca també han de tenir en compte l'equilibri territorial de Catalunya, tant pel que fa a la distribució geogràfica dels diferents centres com des del punt de vista prioritats que contemplin les diferents necessitats tant territorials com generacionals de la població. La tecnologia permet avançar en aquest sentit facilitant una mobilitat personal mantenint l'activitat professional, el que ha permès el que se n'ha denominat nòmades digitals.

L'emprenedoria és una característica força desenvolupada tradicionalment al nostre país que cal fomentar especialment tenint en compte criteris de descentralització territorial i especificitats comarcals.

(5) Límits ètics

La recerca en tots els seus àmbits comporta plantejaments ètics tant de tipus personal, a nivell més col·lectiu, així com a nivell de direcció estratègica.

Actualment els temes ja més debatuts i acceptats han estat relacionats amb la despesa militar, la genètica, la privacitat, la autoria de la propietat intel·lectual, però cal plantejar-se també altres aspectes menys diàfans com l'aplicació de la intel·ligència artificial, el tractament massiu de dades o certes aplicacions de la robòtica per exemple.

A la Catalunya que volem, l'ètica ha de ser un dels principis del nostre desenvolupament en tots els seus camps i en especial el de la recerca. En aquest aspecte serà molt rellevant el control social de la recerca amb recursos públics tant per assegurar el seu retorn social, com per preservar els principis ètics.

Apèndix: TAULA DE DEBAT (Universitat de Vic / Universitat Central de Catalunya; 3-març-2018)

Coordinació

Alicia Casals	Catedràtica de la UPC. Membre Consell Científic Catalunya Futur
Xavier Ginesta	Vice-Degà de relacions exteriors UVic-UCC

Ponents

Pere Condom	Director del programa Catalunya Empren de la Generalitat de Catalunya
Marta Sanz-Solé (2011-14)	Catedràtica UB. Presidenta <i>European Mathematical Society</i>
Anna Roig	Catedràtica UAB. Directora del grup de Nanopartícules i Nanocòmposits de l'Institut de Ciències dels Materials
Jordi Villà	Catedràtic Facultat de ciències i tecnologia, Vice-Rector de recerca i transferència de Coneixement UVic-UCC

Participants

Josep Amat	Catedràtic emèrit UPC. Institut d'Estudis Catalans. Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona
Albert Armisen	Professor UVic-UCC
Carles Bo	Professor URV. Investigador del Institut Català d'Investigació Química.
Roger Bufill	Professor UAB.

Joaquim Bruna Matemàtica	Catedràtic UAB. Ha estat director del Centre de Recerca Matemàtica
Mireia Canals	Professora UVIC-UCC. Diputada parlament de Catalunya (2010-14)
Xavier Cassanyes Gustau Catalan	Investigador MaxPlanck Institut ICREA. Grup leader del Oxide Nanphysics group de l'Institut Català de Nanociència i Nanotecnologia
Jordi Collet	Professor UVic-UCC.
Montse Daban Recerca	Investigadora. Política Científica Generalitat a Universitat i Recerca
Jordi Garcia-Mas	Investigador del IRTA
Joan Domingo	Professor UPC
Marina Geli	Coordinadora Centre Estudis Sanitaris i Socials Universitat Vic-Central de Catalunya. Consellera de Salut (2003-2011)
Jordi Isern	Professor Investigador CSIC. Director Institut d'Estudis Espacials de Catalunya
Elissa Herraiz	Centre d'estudis Socials i Sanitaris. UVic-UCC
Lluís Jofre	Catedràtic UPC. Director General d'Universitats (2011-2015)
Xavier Obradors Materials	Professor Investigador CSIC. Director Institut de Ciència dels Materials
Josep Samitier. Catalunya	Catedràtic UB. Director de l'Institut de Bioenginyeria de Catalunya
Carles Simó	Catedràtic de la UB. Acadèmica de Ciències i Arts de Barcelona
Nuria Simó	Grup de Recerca Educativa UVic-UCC
Elisenda Tarrats	Degana Facultat Empresa i Comunicació UVIC-UCC